

Vergaderjaar 2011–2012

33 071

Wijziging van de Algemene wet bestuursrecht, de Wet griffierechten burgerlijke zaken en enige andere wetten in verband met de verhoging van griffierechten

Nr. 6

VERSLAG

Vastgesteld 19 december 2011

De vaste commissie voor Veiligheid en Justitie¹, belast met het voorbereidend onderzoek van dit voorstel van wet, heeft de eer als volgt verslag uit te brengen. Onder het voorbehoud dat de hierin gestelde vragen en gemaakte opmerkingen voldoende zullen zijn beantwoord, acht de commissie de openbare behandeling van het voorstel van wet genoegzaam voorbereid.

Inhoudsopgave

	Blz.
ALGEMEEN	2
1. Inleiding	2
<i>Grondslagen voor aanpassing van het stelsel</i>	8
<i>Het wetsvoorstel</i>	9
2. Toegang tot het recht	12
<i>Algemeen</i>	12
<i>Artikel 6 EVRM en 47 EU-Handvest</i>	13
3. Adviezen	14
4. Structuur van het stelsel	16
<i>Griffierecht voor bestuursorganen</i>	16
<i>Compensatie</i>	17
<i>Opheffing onderscheid natuurlijke en rechtspersonen</i>	17
5. De tarieven	19
<i>Tariefopbouw civiele zaken</i>	19
Financieel belang in handelszaken en bijbehorende griffierechten	19
Handelszaken met een onbepaald financieel belang	20
<i>Tariefopbouw bestuurszaken</i>	21
6. Impactanalyse	24
7. Gesubsidieerde rechtsbijstand	26
8. Internationaal perspectief	26
9. Gevolgen van het wetsvoorstel	27
<i>Lasten voor justitiabelen</i>	27
<i>Financiële gevolgen</i>	28
10. Evaluatie Wgbz en verhoging van de griffierechten	28
11. Innovatie in de geschilbeslechting	29

¹ Samenstelling:

Leden: Staaij, C.G. van der (SGP), Arib, K. (PvdA), Çörüz, C. (CDA), Roon, R. de (PVV), voorzitter, Brinkman, H. (PVV), Vermeij, R.A. (PvdA), ondervoorzitter, Raak, A.A.G.M. van (SP), Thieme, M.L. (PvdD), Gesthuizen, S.M.J.G. (SP), Dibi, T. (GL), Toorenburg, M.M. van (CDA), Peters, M. (GL), Berndsen, M.A. (D66), Nieuwenhuizen-Wijbenga, C. van (VVD), Schouw, A.G. (D66), Marcouch, A. (PvdA), Steur, G.A. van der (VVD), Recourt, J. (PvdA), Hennis-Plasschaert, J.A. (VVD), Helder, L.M.J.S. (PVV), Bruins Slot, H.G.J. (CDA), Taverne, J. (VVD) en Schouten, C.J. (CU).
Plv. leden: Dijkgraaf, E. (SGP), Bouwmeester, L.T. (PvdA), Bochove, B.J. van (CDA), Dille, W.R. (PVV), Elissen, A. (PVV), Smeets, P.E. (PvdA), Kooiman, C.J.E. (SP), Ouwehand, E. (PvdD), Karabulut, S. (SP), Tongeren, L. van (GL), Smilde, M.C.A. (CDA), Voortman, L.G.J. (GL), Pechtold, A. (D66), Burg, B.I. van der (VVD), Koşer Kaya, F. (D66), Kuiken, A.H. (PvdA), Liefde, B.C. de (VVD), Spekman, J.L. (PvdA), Azmani, M. (VVD), Bontes, L. (PVV), Koopmans, G.P.J. (CDA), Dijkhoff, K.H.D.M. (VVD) en Slob, A. (CU).

ARTIKELLEN	29
Artikel I – Algemene wet bestuursrecht	29
<i>Artikel I, onderdeel C (Artikel 8:41)</i>	29
<i>Artikel I, onderdeel D (Artikel 8:41a, vierde lid)</i>	29
Artikel III – Wet griffierechten burgerlijke zaken III	29
<i>Artikel III onderdeel A (Artikel 3)</i>	29
Artikel IV – Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering	30
<i>Artikel IV onderdelen A, C, en E</i>	30
<i>Artikel IV, onderdeel D</i>	30
Artikel IX – Inwerkingtreding	30

ALGEMEEN

1. Inleiding

De leden van de VVD-fractie hebben met belangstelling en met zorg kennisgenomen van het wetsvoorstel. Terecht merkt de regering op dat dit wetsvoorstel voortkomt uit het rapport Brede heroverwegingen (Kamerstuk 32 359) die onder het vorige kabinet is opgesteld. Hierbij merken deze leden op dat de brede heroverwegingen gemaakt zijn om de financiële en economische crisis het hoofd te bieden. Om die reden is dit voorstel dan ook in het regeerakkoord opgenomen.

Voorname leden zijn verheugd dat de regering afstand neemt van de gedachte van kostendekkende griffierechten. Zij vinden dat de politiek borg moet staan voor de rechtsstaat en het goed functioneren daarvan. De toegang tot de rechter maakt daarvan een belangrijk onderdeel uit. Natuurlijk geldt daarin een bijzondere zorg voor de on- en minvermogens. In deze lijn hebben de leden van de VVD-fractie in de Eerste Kamer bij monde van het lid Broekers-Knol zich bij de behandeling van het wetsvoorstel Invoering van een nieuw griffierechtenstelsel in burgerlijke zaken (Wet griffierechtenstelsel burgerlijke zaken, hierna Wgbz) (Kamerstuk 31 758) al over de onwenselijkheid van kostendekkendheid uitgesproken. Deze leden vinden onder andere met de Raad voor de rechtspraak (Rvdr), de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR) en de Nederlandse Orde van Advocaten (NOvA) dat de samenleving hoort bij te dragen aan de rechtspraak. Zien deze leden het goed dat de samenleving ook na verhoging van de griffierechten voor meer dan 50% blijft bijdragen aan de kosten van de rechtsstaat?

De leden van de VVD-fractie vinden dat Nederland baat heeft bij een goede en sterke rechtsstaat. Een efficiënte rechtspleging is daarbij een zeer belangrijke factor. Zij spreken de hoop uit dat dit wetsvoorstel daartoe een bijdrage kan leveren, naast onder andere het wetsvoorstel Wijziging van de Wet op de rechterlijke indeling, de Wet op de rechterlijke organisatie en diverse andere wetten in verband met de vermindering van het aantal arrondissementen en ressorten (Wet herziening gerechtelijke kaart) (Kamerstuk 32 981) en dat dit leidt tot een transparant, herkenbaar en juridisch houdbaar systeem waar de lasten van de griffierechten zo rechtvaardig als mogelijk verdeeld zijn. Dit temeer nu het aantal gerechtelijke procedures is gestegen en daardoor een steeds hogere druk op de rechterlijke macht wordt gelegd. Daarbij wordt de roep om kwalitatief goede rechtspraak en alternatieven daarvoor ook steeds luider. Daarom heeft het lid Van der Steur van de VVD-fractie recent de Initiatiefnota Mediation (Kamerstuk 33 122) gepubliceerd.

Wat betreft on- en minvermogens en ook mensen met een middeninkomen onderschrijven voornoemde leden dat het terecht is dat deze gedeeltelijk gecompenseerd worden voor de gevolgen van de verhoging van de griffierechten. Zij complimenteren de regering hiervoor. Het recht op toegang tot de rechter, conform artikel 6 Europees Verdrag tot

bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden (EVRM), dient gewaarborgd te worden.

Deze leden zijn voorts van mening dat een extra heffing van het griffierecht gerechtvaardigd zou kunnen zijn indien na de inleidende dagvaarding, de conclusie van antwoord en de comparitie van partijen na antwoord besloten wordt tot een vervolg van de procedure, met bijvoorbeeld een conclusie van repliek, bij een conclusie van dupliek. Eveneens kunnen hogere griffierechten worden geheven op het moment dat de rechter, in het kader van de bewijsvoering, besluit tot een (voorlopig) getuigenverhoor, deskundigenverhoor, een exhibitieplicht, rogatoire commissie en pleidooi. Door het eventueel invoeren hiervan kan de verhoging van de griffierechten van natuurlijke personen en dan met name van on- en minvermogenden verminderd worden. Graag vernemen de leden van de VVD-fractie hierop een reactie van de regering. Voornoemde leden hebben bij de begrotingsbehandeling 2011 al de toezegging verkregen dat de regering aandacht zou schenken aan no cure no pay of no win no fee. Deze systematiek waarbij advocaten aanvankelijk zelf de kosten dragen kan helpen – zeker in letselschadezaken – om de toegang tot de rechter te garanderen. Helaas zien deze leden tot op heden geen voorstellen hiertoe. Zij verzoeken de regering in de nota naar aanleiding van het verslag bij dit wetsvoorstel de beleidsvoornemens op dit punt te presenteren.

De leden van de PvdA-fractie hebben met teleurstelling kennisgenomen van het voorliggende wetsvoorstel. Zij kunnen zich niet aan de indruk onttrekken dat het enige doel van het wetsvoorstel is het leveren van een bijdrage aan het oplossen van het begrotingstekort. Dat is op zich een gerechtvaardigd doel. Dit is echter niet het geval als het resultaat van de voorgenomen lastenverzwaring voor burgers, bedrijven en bestuursorganen tot gevolg heeft dat de fundamentele van onze rechtsstaat in het geding zijn. Naar de mening van voornoemde leden zijn die in het geding op het moment dat de toegankelijkheid van de rechter disproportioneel wordt verslechterd door de voorgenomen verhogingen van de griffierechten. Hoewel ten opzichte van het wetsvoorstel zoals dat in consultatie was gegeven, het wetsvoorstel zoals dat nu voorligt van de scherpe kantjes is ontdaan, blijft naar de mening van deze leden het resultaat onbevredigend. Naar hun mening is er geen sprake van een evenwichtige verhouding tussen het doel van het spaarzaam omgaan met de capaciteit van de rechterlijke macht en belastinggeld en het middel van de verhoging van de griffierechten. Zij gaan daar graag nader op in. De leden van de PvdA-fractie lezen dat het voornemen om de griffierechten te verhogen er toe zal leiden dat 60% van de bevolking voor een gereduceerd tarief in aanmerking komt, terwijl dat nu 40% is. Deze leden vragen of dit betekent dat ondanks het feit dat meer mensen dan voorheen in aanmerking komen voor een gereduceerd tarief de verhoging van de griffierechten, ook mensen met een lager inkomen in absolute zin (uitgedrukt in euro's) meer moeten gaan betalen voor griffierechten. Zo ja, kan de regering dat dan ook niet beter gewoon eerlijk zeggen, uitleggen en voor de verschillende zaakscategorieën en inkomensgroepen beschrijven? Zo nee, hoe is het dan mogelijk dat de regering € 172 mln. meer aan griffierechten wil binnenhalen terwijl dat voor 60% van de bevolking geen negatieve financiële gevolgen zou opbrengen? Of wil de regering het geld alleen binnenhalen door alleen voor de meer ingestelde 40% van burgers en rechtspersonen de griffierechten te verhogen? In dit verband willen de leden van de PvdA-fractie er op wijzen dat voor middeninkomens boven modaal er geen enkele sprake is van matiging. Deze groepen moeten daarom wel het volle pond van de drastisch hogere griffierechten voor hun rekening nemen. Tot welke vraagt uitval leidt dit bij deze groepen? Bijvoorbeeld als eigenwoningbezitters de rechter willen inschakelen voor geschillen inzake de Wet waardering onroerende zaken

(Wet WOZ) of als deze middeninkomens een ander belastinggeschild hebben. Is er overigens bij de vraaguitval in het bestuursrecht ook rekening gehouden dat bestuursorganen daardoor ook minder zaken verliezen en dus minder uitgaven zullen hebben? Zo ja, hoe hoog wordt dit effect ingeschat? Zo nee, waarom niet?

Voornoemde leden wagen overigens ook te betwijfelen of de voorgenomen verhoging van de griffierechten wel een bezuiniging is. Weliswaar wordt de staatskas ontzien, maar wordt de rekening daarvan grotendeels bij anderen neergelegd. Behalve het afwentelen van de bezuinigingen op particulieren, worden ook lokale overheden de dupe. Zij zullen mogelijk ook trachten die lasten door te schuiven naar hun burgers bijvoorbeeld door lokale lasten of belastingen te verhogen. Is met dat effect ook rekening gehouden in het econometrische rekenmodel ten aanzien van de impact van de verhoogde griffierechten op de vraag? Zo ja, hoe wordt dit effect ingeschat? Zo nee, waarom niet?

De leden van de PvdA-fractie vragen waarom in het geval van een proceskostenveroordeling niet ook voorzien is in gereduceerde tarieven voor de lagere inkomens. Deze leden menen dat de drempel om een rechtszaak aan te spannen voor iemand met een lager inkomen veel hoger is als het risico bestaat op het betalen van de volledige betaling van de griffierechten van de andere partij. Deelt de regering deze mening? Zo ja, waarom houdt zij daar dan geen rekening mee? Zo nee, waarom niet? Bovendien vragen deze leden of er wel rekening gehouden is met het effect van het risico op het moeten terugbetalen van de griffierechten van de andere partij, in de berekeningen die ten grondslag liggen aan de impactanalyse die door Significant is uitgevoerd. Zo ja, waar blijkt dat uit en hoe groot wordt dit effect ingeschat, met name voor de groepen on- en minvermogenden? Is hier ook rekening mee gehouden bij het berekenen van de prijselasticiteit?

De leden van de PvdA-fractie vrezen dat de verhoging van de griffierechten nog meer perverse prikkels met zich mee brengt waar geen rekening mee is gehouden. Zo vrezen deze leden dat kapitaalkrachtige partijen zoals bedrijven en bestuursorganen er baat bij zouden kunnen hebben om in hoger beroep te gaan. Daarbij kunnen zij speculeren op de angst van de minder kapitaalkrachtige burger dat het risico loopt te worden veroordeeld in het betalen van de dan zeer hoge griffierechten van zijn tegenpartij. Is met dit effect enige rekening gehouden bij het inschatten van de vraaguitval? Zo ja, hoe dan en hoe groot was dit effect? Zo nee, waarom niet?

Deze leden vragen in welke gevallen waarin de wetgever heeft bepaald dat de burger voor het wijzigen van een rechtsverhouding is aangewezen op een gerechtelijke procedure er geen gematigd tarief in rekening wordt gebracht.

De leden van de PvdA-fractie zijn groot voorstander van mediation of andere vormen van geschilbeslechting waarbij de rechter niet hoeft te worden ingeschakeld. Zij lezen dan ook met vreugde dat slechts 5% van de bestaande geschillen uiteindelijk aan de rechter wordt voorgelegd. Blijkbaar zijn burgers dus in staat op 95% van de geschillen zelf of met hulp van anderen op te lossen. Dat geeft voor deze leden vooral aan dat het doen van een beroep op een rechter vrijwel alleen dan plaatsvindt als alternatieve vormen van rechtsbescherming geen oplossing bieden of als de gang naar de rechter eenvoudigweg door de wetgever is voorgescreven. Het bevreedt deze leden dan ook dat in memorie van toelichting de gang naar de rechter als een keuze wordt voorgesteld en zelfs als een keuze die afgeremd dient te worden door hogere beprijzing. Voornoemde leden zijn niet van mening dat mensen lichtzinnig besluiten naar de rechter te gaan en vrezen dat de verhoging van de griffierechten eerder tot eigenrichting zal leiden dan tot het zoeken van alternatieve geschilbeslechting. Hoe kijkt de regering hier tegenaan? Kan eigen-

richting in een geschil tussen burgers niet al snel escaleren in een wijze van geschiloplossing waarbij het strafrecht in het zicht dreigt te komen? Hoewel de leden van de PvdA-fractie zoals gezegd allerlei vormen van alternatieve geschilbeslechting prefereren als daarmee de gang naar de rechter kan worden voorkomen, is alternatieve geschilbeslechting daarmee nog geen vervanger van rechtspraak. Naar de mening van deze leden is alternatieve geschilbeslechting slechts dan mogelijk als de betrokken partijen in het geval zij er zelf niet uitkomen alsnog naar de rechter kunnen gaan. Deelt de regering deze mening? Zo nee, waarom niet?

Deze leden willen er ook op wijzen dat rechterlijke uitspraken in individuele gevallen, anders dan bij andere vormen van geschilbeslechting, wel degelijk ook gevolgen kunnen hebben voor andere geschillen. Dit behoort tot de voordelen van wat jurisprudentie wordt genoemd. Erkent de regering dit verschil in waarde tussen alternatieve geschillenbeslechting en rechtspraak? Zo ja, waarom wil de regering dan toch de gang naar de rechter afremmen? Zo nee, waarom niet?

De leden van de PVV-fractie hebben kennisgenomen van bovengenoemd wetsvoorstel. Naar aanleiding daarvan hebben deze leden slechts een enkele vraag en opmerking. Deze leden beseffen dat in de financiële paragraaf bij het regeer- en gedoogakkoord deze afspraak is gemaakt.

De leden van de CDA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het wetsvoorstel. Zij steunen het voornemen van de regering om burgers en ondernemingen te stimuleren om steeds de afweging te maken of de inzet van de rechter de beste geschiloplossing is of dat alternatieven in de vorm van mediation, arbitrage of bindend advies een meer geëigende geschiloplossing kunnen bieden. Zij hebben dan ook met belangstelling kennisgenomen van de innovatieagenda rechtsbestel (Kamerstuk 33 071, nr. 5 bijlage), waarin de regering plannen ontvouwt om geschiloplossing eenvoudiger en efficiënter te laten verlopen, mediation beter op de kaart te zetten, de Arbitragewet te verbeteren en geschillencommissies te versterken.

Uit onderzoek blijkt dat, terwijl alle belastingbetalers meebetalen aan de rechtspraak, het gebruik ervan verre van evenredig over alle Nederlanders is verdeeld. Van de geschillen die burgers hebben, wordt slechts 5% uiteindelijk voorgelegd aan de rechter. Voornoemde leden vinden het met de regering gerechtvaardigd dat gebruikers van de rechtspraak in die 5% van de civiele en bestuursrechtelijke geschillen – behoudens uitzonderingen – een hogere bijdrage leveren in de kosten van deze procedures. Bovendien is het naar de overtuiging van deze leden niet logisch om in de bezuinigingsdoelstellingen die dit kabinet zich heeft gesteld, de griffierechten buiten schot te laten.

De leden van de CDA-fractie hebben eveneens kennisgenomen van het conceptwetsvoorstel en de bijbehorende concept memorie van toelichting, die door de regering eerder ter consultatie was voorgelegd aan een groot aantal organisaties in het veld. De leden van de CDA-fractie waren minder enthousiast over dat concept en delen de bezorgde reacties uit de consultatieronde. Zij hebben dan ook verheugd kennisgenomen van de omstandigheid dat de regering in de reacties uit het veld aanleiding heeft gevonden het wetsvoorstel en de toelichting aan te passen. Het aangepaste wetsvoorstel heeft enkele zorgen van de CDA-fractie echter niet geheel weggenomen.

De leden van de SP-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het voorliggende wetsvoorstel. Zij hebben hierover de volgende vragen en opmerkingen.

Deze leden vinden het goed om te zien dat de regering erkent dat de rechtspraak er niet alleen is om individuele belangen te dienen, maar ook

een maatschappelijk belang. Het is dan ook niet meer dan logisch dat een drempel wordt opgeworpen voor individuen om te voorkomen dat elke kleinigheid voor de rechter wordt gebracht. Waarom werkt de huidige Wgbz onvoldoende om dit te voorkomen? Hoe denkt de regering dat het vertrouwen van de burger zal toenemen, als het alleen maar moeilijker wordt om via een gerechtelijke procedure een geschil voor te leggen, helemaal wanneer alternatieven niet toegankelijk of van toepassing zijn of niets hebben uitgehaald. De rechtspraak is er om door de wetgevende macht opgestelde normen te handhaven en rechtsbescherming te waarborgen. De samenleving wordt echter steeds complexer en daarmee de wettelijke normen steeds opener en algemener. Het belang van de rechter wordt hierdoor door de overheid zelfs groter gemaakt. In dit licht is het onduidelijk waarom de regering ervoor kiest de schuld bij de burger te leggen, terwijl algemene en open normen altijd ingevuld dienen te worden door jurisprudentie. De rechtspraak is derhalve niet slechts het verlenen van een dienst aan individuen.

De leden van de SP-fractie merken op dat in de memorie van toelichting wordt verwezen naar de Geschilbeslechtingdelta 2009 (Kamerstuk 31 753, nr. 19 bijlage). Slechts 5% eindigt uiteindelijk voor de rechter. Van de overige 95% wordt 40% van de zaken niet opgelost. Waar denkt de regering dat deze 40% zaken toe zullen leiden? Vele belangrijke instanties vrezende berusting of eigenrichting.

Bovendien constateren de leden dat uit ditzelfde onderzoek naar voren komt dat rechtzoekenden hun eigen verantwoordelijkheid reeds nemen. Welk probleem wil de regering dan nog oplossen? Op welke wijze zal innovatie toenemen wanneer dit wetsvoorstel slechts gaat over een andere verdeling van kosten tussen staat en rechtzoekenden?

Voornoemde leden merken op dat in de memorie van toelichting wordt gesteld dat hogere griffiekosten tot een beter functioneel rechtsbestel leiden. Volgens de regering wordt er een directe relatie gelegd tussen de rechtzoekende en de rechtspraak, zodat het innovatieve vermogen van de rechtspraak en ketenpartners nog verder wordt geprikkeld. Kan de regering toelichten hoe dit causale verband tot stand is gekomen? De opbrengst van de griffiekosten gaat direct de staatskas in. Niet duidelijk is hoe het innovatieve vermogen zou worden ontwikkeld. Het is goed dat de regering zelf komt met een agenda om alternatieven te bevorderen, maar niet duidelijk wordt of ook wordt aangesloten bij de huidige initiatieven van de rechtspraak om te komen tot snellere en doelmatiger procesvoering? Zullen de hogere griffiekosten die niet juist inperken? Met hoeveel euro zal het budget van de rechtspraak worden verminderd nu een substantiële daling van het aantal zaken wordt verwacht?

De leden van de SP-fractie hebben geconstateerd dat on-, minvermogenen en mensen met middeninkomens relatief gezien alsnog meer gaan betalen dan nu. Acht de regering de ingestelde kortingen hierdoor geen sigaar uit eigen doos? Nog steeds gaan on- en minvermogenen in eerste aanleg ongeveer 2640% respectievelijk 5280% meer betalen dan nu. Dit in tegenstelling tot rechtspersonen, die minder of niet veel meer zullen betalen aan griffierechten.

De leden van de D66-fractie hebben kennisgenomen van het zeer controversiële wetsvoorstel om de griffierechten substantieel te verhogen. Alle juridische vakgroepen en een groot aantal maatschappelijke organisaties hebben in de consultatie fase veel kritiek geuit op het voorstel. Grootste zorg is het effect van het wetsvoorstel op de toegankelijkheid van de rechtspraak. Deze leden delen die zorg. De regering geeft ondanks het voorgaande geen krimp toe op de bezuinigingsdoelstelling van € 240 mln.. Voornoemde leden hebben dan ook veel kritische vragen en opmerkingen bij het wetsvoorstel.

De leden van de D66-fractie lezen dat de regering twee redenen noemt die ten grondslag liggen aan de substantiële verhoging van de griffierechten.

Ten eerste de eigen verantwoordelijkheid van de rechtzoekende. De regering is van mening dat de gebruiker moet betalen. Deze leden wijzen erop dat de rechtspraak van essentieel belang is voor onze rechtsstaat en dat er een groot gemeenschappelijk belang bestaat bij de toegankelijkheid tot een onafhankelijk en kwalitatief goede rechtspraak. Meent de regering dat mensen die niet direct bij een zaak zijn betrokken geen belang hebben bij een goede rechtspraak? Hoe beoordeelt de regering de precedentwerking van rechterlijke uitspraken dan? Hoe wordt het profijt dat ondernemingen en burgers ondervinden van procedures van anderen verdisconteerd? Hoe beoordeelt de regering de verantwoordelijkheid van de rechtzoekende als hij geen andere keuze heeft dan zijn naar de rechter te stappen, bijvoorbeeld bij een echtscheiding? Iemand kan immers niet scheiden zonder tussenkomst van een rechter. Of als iemand ondanks zijn welwillende opstelling om een conflict buiten de rechter om op te lossen toch in procedure wordt betrokken? De regering stelt dat ruim 60% van de bevolking in aanmerking komt voor een gereduceerd tarief in tegenstelling. In het huidige systeem is dat 40%. De leden van de D66-fractie merken echter op dat het nieuwe gereduceerde tarief veel hoger uitvalt. De tweede reden die genoemd wordt is de noodzaak om de overheidsfinanciën op orde te krijgen. Trendmatig stijgt het aantal zaken door de toenemende complexiteit van regelgeving. De regering en de Tweede Kamer dragen hier de verantwoordelijkheid voor. Deze leden vragen welke maatregelen de regering neemt om via versimpeling van de regelgeving de stroomprocedures tegen te gaan.

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben kennisgenomen van het wetsvoorstel. Zij onderschrijven de opmerkingen van de Afdeling advisering van de Raad van State over de rechtspraak. Rechtspraak is een collectief goed met een bijzondere in de Grondwet verankerde functie en waarde ten dienste van de rechtsgemeenschap als geheel. De rechtspraak is niet enkel een dienst die alleen de rechtszekerheid en rechtsbescherming van bepaalde individuen, groepen en rechtspersonen dient. De hele samenleving heeft er belang bij heeft dat rechtspraak, waar nodig, voor iedereen op elk moment toegankelijk is. Deze leden onderkennen de mogelijkheid tot een besparing op de kosten van de rechtspraak. Daarbij moet de toegang tot het recht echter verzekerd zijn. Voornoemde leden lezen dat de regering parallel aan dit wetsvoorstel met een innovatieagenda komt om geschillen effectiever, eenvoudiger, sneller en goedkoper tot een oplossing te brengen. Het gaat bij de innovatieagenda niet alleen om de toegang tot de rechter, maar ook nadrukkelijk om toegang tot de oplossing van een geschil. Dit streven wordt door deze leden van harte ondersteund. Ziet de regering nog andere mogelijkheden om alternatieven voor de rechtsgang te stimuleren, bijvoorbeeld door uitkomsten van alternatieve manieren van geschilbeslechting van dezelfde rechtskracht te voorzien als een vonnis van de rechter? Wat is daartoe nog nodig en wat is daartoe mogelijk?

De leden van de SGP-fractie hebben met belangstelling, maar ook wel met de nodige vragen, kennisgenomen van de voorstellen die worden gedaan om tot verhoging van de griffierechten over te gaan. Zij delen het uitgangspunt dat het goed is dat er kostenbewustzijn is bij het gebruikmaken van de rechtspraak. Tegelijkertijd moeten de normen niet onnodig hoog worden of veel bureaucratie veroorzaken. Vooral is het ook van belang dat de rechtspraak voor ieder goed toegankelijk blijft. De regering bouwt voort op het bestaande stelsel van griffierechten met hogere tarieven. Voor strafzaken wordt geen griffierecht geheven. Graag vernemen voornoemde leden of ook overwogen is om ook in die zaken griffierechten te betalen. Waarom is hier niet voor gekozen? Past het vragen van griffierechten in strafzaken niet bij het uitgangspunt dat

burgers en ondernemingen hun eigen verantwoordelijkheid hebben voor de juridische procedure?

De regering zegt dat een substantieel deel uit algemene middelen wordt betaald. Niet langer wil de regering de term kostendekkende griffierechten gebruiken, omdat nog steeds een deel van de kosten uit de algemene middelen wordt betaald. Graag vernemen deze leden in hoeverre dit het geval is. In de memorie van toelichting staat dat in totaal ongeveer 40% van het rechtsstelsel betaald wordt uit griffierechten. Kan de regering aangeven welk deel van de civiele zaken en welk deel van de bestuurszaken uit algemene middelen wordt betaald?

In het algemeen is er een groot verschil tussen de kosten die gemaakt moeten worden voor rechtspraak. Kan voor een aantal veel voorkomende zaken worden aangegeven hoeveel zulke zaken kosten en hoe dit bedrag zich verhoudt tot de hoogte van de gevraagde griffierechten?

Een deel van de griffierechten zal worden betaald door bestuursorganen. Welk deel van het totaal aan griffierechten zal naar verwachting door de bestuursorganen worden betaald in de vorm van griffierechten?

Voorafgaand aan de vraag naar de hoogte van griffierechten vragen de leden van de SGP-fractie of de regering ook overwogen heeft om kritisch te kijken naar de mate waarin zaken lichtvaardig aan de rechter worden voorgelegd, zonder dat er sprake is van een wezenlijk belang. Is er bij de verhoging van de griffierechten ook gekeken naar de mate waarin lichtvaardig of zonder redelijk doel een rechtszaak wordt aangespannen? Is ook overwogen om in plaats van verhoging van de griffierechten te bezien of bij zaken die betrekkelijk lichtvaardig aan de rechter worden voorgelegd beter gekozen zou kunnen worden voor wijziging van de wetgeving om onnodig beroep op de rechter te voorkomen?

Grondslagen voor aanpassing van het stelsel

De leden van de VVD-fractie delen de mening van de regering dat het uitgangspunt is dat inwoners van Nederland en ondernemingen zelf de verantwoordelijkheid dienen te dragen voor een juridische procedure. Deze leden erkennen immers dat wie van die rechterlijke macht gebruik wil maken om een geschil opgelost te krijgen, daarvoor een soort gebruikersbijdrage zal moeten betalen. Daarnaast merkt de regering op dat het ondernemingen en inwoners van Nederland wil stimuleren om de afweging te maken of mediation, arbitrage, of bindend advies in hun geval niet een beter alternatief is. Naar de mening van voornoemde leden is het van belang dat deze alternatieven inderdaad dienen te worden gestimuleerd. Daartoe is dan ook de eerdergenoemde Initiatiefnota Mediation opgesteld.

De leden van de PvdA-fractie proberen dat de regering rechtspraak als een markt zien waar de wetten van vraag en aanbod gelden en waarbij een prijs dient te worden vastgesteld die uit vraag en aanbod voortvloeit. Deze leden menen dat er weliswaar een kleine financiële drempel dient te zijn om te voorkomen dat mensen bij iedere bagatel naar de rechter willen, maar menen juist niet dat die drempel zo hoog moet zijn dat daarmee moet worden afgezien van het voorleggen van een serieus geschil aan de rechter. Wat is daarover de mening van de regering?

Voorname leden delen de redenering dat een tekort aan financiële middelen de kwaliteit van de rechtspraak onder druk zet. Zij delen echter niet de opvatting dat daarom het prijskaartje van de rechters omhoog moet. Zij zijn van mening dat een fatsoenlijke, goed georganiseerde en toegankelijke rechtspraak een publieke dienst is die uit de algemene middelen dient te worden gefinancierd en niet voor een bovenmatig groot deel door de rechtzoekenden. Wat is hierover de mening van de regering? De leden van de PvdA-fractie lezen dat de regering van mening is dat een goede rechtspraak ook van groot economisch belang is. Die mening delen deze leden, maar zij vragen hoe de regering enerzijds van mening kan zijn

dat een goede rechtspraak van economisch belang is terwijl het anderzijds probeert de vraag naar het product te beperken door de prijs daarvan te verhogen. Naar de mening van voornoemde leden vormen zeker in het civiele recht uitspraken van een rechter een smeermiddel die bijdragen aan het draaiende houden van de economie. Als rechtzoekenden vanwege een hogere beprijzing afzien van de gang naar de rechter zal dit naar de mening van deze leden er toe leiden dat de rechtszekerheid wordt aangetast en daarmee ook de economische activiteit. Kan de regering hier uitgebreid op ingaan? Heeft de regering rekening gehouden met dit effect? Zo ja, waar blijkt dat uit en hoe groot wordt dit effect ingeschat? Zo nee, waarom is de vraaguitval wel doorgerekend maar niet de economische effecten daarvan?

De leden van de SP-fractie vragen of bij de in de memorie van toelichting voorspelde uitval van zaken ook rekening gehouden is met de vraaguitval die zich voordoet als gevolg van de op 1 november 2010 in werking getreden Wgbz. Hoe verklaart de regering dat vooral burgers met de hoogste en de laagste inkomens zaken voorleggen aan de rechter? Leggen middeninkomens zich sneller neer bij een juridisch geschil of werpen de huidige griffiekosten al de benodigde drempel op? De regering stelt voorts dat het aantal rechtszaken alleen maar toeneemt. Kan de regering niet alleen aangeven hoe dat komt, maar ook waarom zij vindt dat dit voornamelijk door rechtzoekenden komt? Welke rol spelen de overheid en de wetgever hierin?

Het verbeteren van de huidige alternatieven vinden de leden van de SP-fractie uiteraard een positief punt. De regering mag echter niet vergeten dat het niet geoorloofd is dat er wordt aangestuurd op concurrentie tussen rechtspraak en buitengerechtelijke geschillenbeslechting. De rechtspraak heeft in feite een monopoliepositie, waardoor prijsmechanismen niet werken. Is zij het hiermee eens?

Deze leden achten niet alle geschillen geschikt voor buitengerechtelijke geschillenbeslechting. In hoeverre denkt de regering dat voor elk rechtsgebied een geschikt alternatief is dat voor elke rechtzoekende toegankelijk is? Kan er een overzicht worden gegeven van zaken waarbij een andere methode bij voorbaat niet mogelijk is? Welke consequenties voorziet de regering hierdoor? Tevens willen voornoemde leden weten in hoeverre de regering het een eigen verantwoordelijkheid van de rechtzoekende acht, wanneer een wettelijke bepaling hem of haar verplicht zich te wenden tot de rechter. Voorts zijn ze benieuwd hoe rechtzoekenden op de hoogte worden gebracht van alle mogelijke alternatieven voor zijn of haar specifieke zaak.

De leden van de SP-fractie vragen waarom de regering in de memorie van toelichting stelt dat de regering met dit wetsvoorstel niet de verantwoordelijkheid bij de rechtzoekenden wil neerleggen, terwijl een doel van dit voorstel toch echt de eigen verantwoordelijkheid van de rechtzoekende is. Deze leden vragen of de regering een idee heeft hoeveel zogenaamde bagatelzaken er per jaar zijn? Hoeveel procent van de zaken betekent een ongeoorloofd gebruik van de rechtsstaat? Aan welke voorwaarden moet een zaak voldoen om weggezet te worden als bagatelzaak? Uiteraard moet worden voorkomen dat over elk kleinigheidje de gang naar de rechter wordt gezocht. Toch vragen deze leden waarop de regering haar stellingname heeft gebaseerd dat dergelijke zaken dusdanig veel voorkomen dat een flinke verhoging van de griffierechten benodigd is. Is de regering niet bang dat een dusdanige verhoging van de griffierechten net zo veel effect heeft op belangwekkende zaken?

Het wetsvoorstel

De leden van de VVD-fractie lezen in de memorie van toelichting dat wordt afgezien van een «pay as you go» systeem, waarbij toegang wordt verkregen op basis van een basistarief en bijbetaling plaatsvindt voor

extra proceshandelingen. De regering geeft onder andere aan dat dit systeem onwenselijk is en lastig uitvoerbaar voor de rechtspraak. Deze leden vragen de regering om een meer uitgebreide toelichting, met name als er sprake zou zijn van één of hooguit twee extra betaalmomenten zoals hierboven is beschreven.

De NVvR heeft aangegeven dat de regering niet is nagegaan in welke gevallen en/of welke proceshandelingen wel en geen griffierechten worden gevraagd. Zo wordt geen griffierecht gevraagd voor de toezicht-houdende taken van de bij de sector civiel/kanton werkzame medewerkers van het bewindsbureau of het team insolventies. Ook wees de NVvR er op dat voor aangevraagde maar voor de zitting ingetrokken kort gedingen geen griffierechten wordt betaald, terwijl wel naar deze zaak gekeken is. Een passend tarief is volgens de NVvR in dit soort gevallen op zijn plaats. Voornoemde leden delen die mening en verzoeken de regering dit te inventariseren en aan te vullen, zodat de effecten van de verhoging verder kunnen worden verzacht.

De leden van de VVD-fractie merken op dat op 1 juli 2010 de Wet deelgeschillen voor letsel en overlijdensschade in werking is getreden. Hierdoor bestaat de mogelijkheid deelgeschillen kosteloos voor te leggen aan de rechter. Deze leden vragen of het juist is te veronderstellen dat deelgeschillen in letselschadezaken de gewone regels van het griffierecht in civiele zaken zullen volgen, overeenkomstig de gehanteerde staffel financieel belang. Doorkruist onderhavig wetsvoorstel dan niet het doel van de Wet deelgeschillen voor letsel en overlijdensschade, namelijk om te zorgen voor een laagdrempelige deeloplossing? Deelt de regering de zorgen van deze leden op dit punt en is zij bereid tot aanpassing van de griffierechten voor deze geschillen of is de regering van oordeel dat nu de uiteindelijke kosten veelal gedragen worden door de aansprakelijke partij, van een rechtzoekende deze investering mag worden verwacht?

Bij de behandeling in de Eerste Kamer van het wetsvoorstel Wgbz heeft de regering toegezegd dat er een registratie wordt bijgehouden van eventueel niet betaalde griffierechten die hebben geleid tot een niet-ontvankelijk verklaring in civiele zaken. Kan de regering aangeven hoe het hier mee staat en wil de regering de monitoring ook bij onderliggend wetsvoorstel betrekken?

De leden van de VVD-fractie kunnen zich vinden in het voorstel van de regering om voor civiele zaken met een financieel belang van tussen de € 5 mln. en € 50 mln. en van meer dan € 50 mln. het griffierecht aanzienlijk te verhogen. Zo kunnen bij lagere belangen lagere griffierechten worden gehanteerd. Ook het gemaakte onderscheid tussen tarieven voor familiezaken en handelszaken juichen deze leden toe. Bij familiezaken, zoals echtscheidingen zijn de kosten voor de betrokken partijen over het algemeen al zeer hoog. Daarom vinden deze leden het goed dat de tarieven bij het familierecht worden gematigd. Ook het handhaven van de uitzonderingen op het griffierecht van de huidige Wgbz en de Algemene wet bestuursrecht (Awb) kan op instemming van deze leden rekenen.

Ten aanzien van het bestuursrecht merken de leden van de VVD-fractie op dat het juist is dat de overheid bij verlies na afloop van de procedure bij griffierecht moet betalen. Niet alleen strekt dit tot een eerlijke verdeling van de griffierechten, maar kan het ook een bijdrage leveren aan een zekere genoegdoening dat ook de overheid bij verlies de kosten moet dragen. Deze leden spreken wel de hoop uit dat het invoeren van griffierecht bij verlies voor het bestuursorgaan ertoe zal bijdragen dat de besluitvorming (maar ook de buitengerechtelijke geschiloplossing) in kwaliteit beter wordt en meer naar alternatieven zoals mediation zal worden gegrepen. Kan na invoering van dit wetsvoorstel een jaarlijks overzicht worden verstrekt hoeveel de griffierechten voor de specifieke bestuursorganen bedroeg naar orgaan en naar gemeente? Deze leden vragen dit temeer daar de regering in de memorie van toelichting stelt dat

de verwachting is dat de hogere kosten van bestuursorganen als gevolg van het wetsvoorstel geen reactie teweeg brengt die ervoor zorgt dat het aantal bestuurszaken vermindert. Daarbij spreken voornoemde leden de hoop uit, hetgeen de regering ook verwacht, dat bestuursorganen door proactief handelen, meer contact met de inwoner van Nederland en het inzetten van mediationvaardigheden meer procedures kunnen worden voorkomen. De Rvdr merkt in zijn brief van 25 november 2011 op dat dit tot strategisch gedrag van bestuursorganen zou kunnen leiden, nu bestuursorganen niet in alle zaken griffierecht dienen te betalen maar alleen als zij in een uitspraak van de rechter in het ongelijk zijn gesteld. Graag vernemen deze leden een reactie van de regering. Dit temeer nu de Rvdr opmerkt dat als het bestuursorgaan aan een nieuw besluit de voorwaarde verbindt dat dit leidt tot intrekking van het beroep, zonder een beroep te doen op artikel 8:73a Awb, de rechtzoekende blijft zitten met de kosten die hij heeft gemaakt en dat het bestuursorgaan zelf weinig tot geen procesrisico loopt.

De leden van de VVD-fractie merken op dat, naar aanleiding van onder andere het advies van de Afdeling advisering van de Raad van State, de regering terecht heeft afgezien van de verhoging van de griffierechten voor de verweerder (niet zijnde het overheidsorgaan) in bestuurszaken. Het bestuursrecht moet immers toegankelijk zijn en blijven voor alle inwoners van Nederland, zeker gezien de ongelijke verhouding tussen de gewone Nederlander en de overheid in het bestuursrecht. Één van de uitgangspunten van het bestuursrecht is namelijk dat iedereen beschermt dient te worden tegen de overheid.

Er komt een hardheidsclausule waarmee de rechter de mogelijkheid krijgt om in uitzonderlijke gevallen de hoogte van het verschuldigde griffierecht naar beneden bij te stellen of zelfs de heffing geheel achterwege te laten. Kan een opsomming worden gegeven van gevallen die onder de uitzonderlijke gevallen kunnen worden gerekend of de criteria die daarop van toepassing zouden moeten zijn?

Voornoemde leden zijn verheugd dat mede naar aanleiding van de kritieken uit de consultatie en het advies van de Afdeling advisering van de Raad van State besloten is om niet over te gaan tot invoering van het griffierecht voor natuurlijke- en rechtspersonen die zich verweren in hoger beroep dat is ingesteld door het bestuursorgaan.

De leden van de PvdA-fractie maken zich onder ander ernstige zorgen over de voorgenomen verhoging van de griffierechten in het bestuursrecht. Een verdubbeling of verdrievoudiging hiervan, zelfs met een matiging van de tarieven voor lagere inkomens, kan naar de mening van deze leden er toe leiden dat er geen laagdrempelige toegang meer is tot de rechter in dit soort zaken. Dat wringt temeer daar er in het bestuursrecht sprake is van burgers die zich willen weren tegen overheids-optreden. Een dergelijke vraaguitval zal het vertrouwen in de overheid ondergraven. Immers burgers die vanwege financiële drempels niet meer naar de rechter gaan om procedures te starten over belastingheffing, WOZ, besluiten op grond van de Wet maatschappelijke ondersteuning (WMO), vergunningverleningen, beschikkingen op grond van de Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (Bibob) en tal van andere beschikkingen zullen het vertrouwen in de overheid verliezen. Deelt de regering deze mening? Zo ja, dan nemen deze leden aan dat de regering terugkomt op het voornemen om de tarieven zo drastisch te verhogen. Zo nee, waarom niet?

Bovendien vrezen voornoemde leden dat de vraaguitval in het bestuursrecht er toe leidt dat bestuursorganen minder het risico lopen dat zij via de rechter door de burger worden gecorrigeerd. Hierdoor bestaat het risico dat bestuursorganen nog minder dan zij nu soms al doen geneigd zullen zijn uitleg te geven aan de burger. Deze leden vrezen voor de arrogantie van de toegenomen macht. Kan de regering hierop ingaan?

De verhogingen in het civiele recht kunnen naar de mening van de leden van de PvdA-fractie eveneens ontoelaatbare gevolgen hebben. Bijvoorbeeld bij civiele vorderingen bij letselschadezaken kunnen burgers die hun recht willen zoeken tegen andere, vaak kapitaalcrachtigere partijen (verzekeraars), gedwongen worden gedwongen om af te zien van de gang naar de rechter. Dit betreft niet bepaald bagatelzaken. Waarom wil de regering deze drempel zo hoog maken? Waarom komen arbeidszaken als gedifferentieerde zaakscategorie niet in aanmerking voor lagere griffierechten? Er is bij arbeidszaken immers, net zoals bij bestuurszaken, vaak sprake van ongelijke partijen.

De leden van de SP-fractie zijn van mening dat een ieder die genoodzaakt wordt zich tot de rechter te wenden als het ware wordt gestraft. Men krijgt een sanctie wanneer men zijn of haar recht wil halen. De redenering dat de gebruiker bijna alle kosten op zich neemt is onvoldoende onderbouwd door de regering. Nederlanders betalen belasting voor een kwalitatief goede rechtspraak en de toegang hiertoe, omdat ze hier mogelijk een keer in hun leven gebruik van moeten maken. Dit geldt ook voor andere collectieve voorzieningen. Waarom doet de regering het voorkomen alsof de rechtspraak een individuele dienst is en geen collectieve voorziening waar een ieder profijt van kan hebben indien nodig?

De leden van de SGP-fractie merken op dat de regering in hoger beroep en cassatiezaken kiest voor een hoger griffierecht. De leden van de SGP-fractie vragen in hoeverre dit hogere griffierecht wordt gedragen door een evenredige last in tijd en/of kosten in hoger beroepzaken. Kan er inzicht gegeven worden in de factoren die ervoor zorgen dat hoger beroepszaken (veel) meer kosten dan zaken in eerste instantie? In kort gedingzaken worden zaken vaak ingetrokken wanneer de andere partij toch besluit om mee te werken aan een alternatieve oplossing van geschillen of om andere redenen. Voornoemde leden vragen in hoeverre het niet gewenst is om reeds in een zo vroeg mogelijk stadium griffierechten te vragen, zodat er ook een zekere compensatie is voor de kosten die reeds zijn gemaakt voor de voorbereiding van het kort geding.

2. Toegang tot het recht

Algemeen

De leden van de VVD-fractie merken op dat de indruk wordt gewekt, onder andere door de inbreng van de NOvA, dat de toegang tot de rechter alleen afhangt van de griffierechten. Deze leden menen dat ook de advocaatkosten hier een rol spelen en een niet geringe. Hoe kijkt de regering hier tegenaan?

Daarbij merken voornoemde leden op dat zij nog steeds zorgen hebben over de oplossingen voor de kosten van rechtsbijstand, zoals het sluiten van een rechtsbijstandsverzekering, het aansluiten bij een brancheorganisatie en/of het vormen van reserves. Naar hun mening kan het zijn dat deze oplossingen in veel gevallen niet, niet tijdig of niet volledig de kwetsbare positie van zelfstandigen zonder personeel (zzp-ers) opheft. Kan de regering, hier nog eens nader op ingaan? Wederom pleiten deze leden om nadrukkelijk te kijken naar enige vorm van no cure no pay of no win no fee.

De leden van de PVV-fractie merken op dat het wetsvoorstel over een belangrijk onderwerp gaat dat iedereen in de samenleving raakt of kan raken, namelijk de toegang tot de rechter. De maatregelen in het wetsvoorstel zijn nodig, maar leuk is het niet. Ook de rechterlijke macht dient een product te leveren voor een redelijke (kost)prijs. Het helpt de burger niet als het griffierecht heel laag is, maar de wachttijd voor de behandeling van een zaak heel lang. De kwaliteit van de rechtspraak

speelt dus ook een rol bij de vraag of een bepaald bedrag aan griffierecht redelijk is. Kern is volgens deze leden dat de toegang tot de rechter gewaarborgd blijft. Voornoemde leden onderschrijven daarom de compensatie van on- en minvermogenden, maar verzoeken de regering dit goed in de gaten te blijven houden en te zorgen dat toegang tot de rechter wel in voldoende mate aanwezig blijft.

De leden van de D66-fractie merken op dat de regering ten volle erkent dat de rechtspraak een van de constitutionele waarden van de democratie is en dat rechtspraak een breder belang dient dan het geven van een beslissing in een individuele zaak. Ook wordt gemeld dat de schaduwwerking van het recht veel ruimer is. Deze leden vragen de regering waarom hier dan niet de logische consequentie aan wordt verbonden dat de kosten van de rechtspraak grotendeels uit de algemene middelen wordt betaald.

De leden van de SGP-fractie merken op dat behoud van de toegang tot het recht van wezenlijke betekenis is bij dit wetsvoorstel. Deze leden vernemen graag van de regering in hoeverre er bij het behoud van de toegang tot het recht sprake blijft als er in individuele rechtszaken een hoger griffierecht wordt geheven dan de kosten in die zaak. Kan in het algemeen gesteld worden dat hogere griffierechten dan de kosten van een zaak niet gerechtvaardigd zijn?

Bescherming van de burger tegen willekeur door de overheid noodzaakt in het bijzonder bij het bestuursrecht tot terughoudendheid bij de hoogte van de griffierechten. Wil de regering in het licht van de hoogte van de tarieven in bestuurszaken in zowel eerste als hogere instantie ingaan op dit principe bij bijvoorbeeld de afwijzing van een parkeervergunning of het plaatsen van een schutting, waarbij deze vergunning op oneigenlijke gronden geweigerd wordt? Is er meer inzicht te geven in de verwachte afname van het aantal zaken, omdat burgers het risico niet willen lopen dat zij hoge griffierechten verschuldigd zijn? Vindt de regering dit een gewenste ontwikkeling?

Artikel 6 EVRM en 47 EU-Handvest

De leden van de CDA-fractie merken op dat de consultatie over het wetsvoorstel aan diverse zijden heeft geleid tot de vrees dat de verhoging van de griffierechten kan leiden tot strijd met artikel 6 EVRM en artikel 47 van het Handvest van de grondrechten van de EU. Weliswaar is het wetsvoorstel naar aanleiding van de kritiek uit het veld aanzienlijk verbeterd, maar deze leden hebben er wel behoefte aan om dit punt in deze schriftelijke inbreng expliciet te adresseren. Zij hebben namelijk geluiden gehoord dat rechters in den lande het verhoogde griffierecht mogelijk in strijd zullen achten met genoemde artikelen. Te verwachten is voorts dat rechters (in eerste aanleg of hoger beroep) prejudiciële vragen zullen stellen aan het Hof van Justitie van de EU. Welke verwachting heeft de regering op dit punt? Heeft zij met dit soort procedures en met alle vertragingen en rechtsonzekerheid van dien rekening gehouden? Het is voornoemde leden opgevallen dat de regering in de memorie van toelichting uitgebreid ingaat op de vraag of het heffen van griffierechten bij rechtzoekenden verenigbaar is met het EVRM. Er is echter niet stilgestaan bij de vraag in hoeverre het heffen van forse tarieven bij gedaagden daarmee verenigbaar is. Kan zij daartoe alsnog overgaan? Het is deze leden bekend dat gedaagden in civiele rechtbank- en beroepszaken ook thans reeds griffierecht verschuldigd zijn. Het wetsvoorstel beoogt echter een forse verhoging van deze tarieven. Daardoor ligt het voor de hand om bij dit aspect nader stil te staan. Kan de regering in haar antwoord op de vorige vraag de daadwerkelijke hoogte van de voorgestelde tarieven betrekken? Kan zij voorts duidelijk maken of er uitspraken van het Hof van Justitie zijn over de omstandigheid dat gedaagden

moeten betalen vooraleer zij verweer kunnen voeren? Zijn er landen in Europa waar een soortgelijk systeem geldt?

De leden van de CDA-fractie zouden verder graag van de regering vernemen of zij hun vrees deelt dat het feit dat gedaagden forse tarieven verschuldigd zijn, bij sommige bedrijven – al dan niet onwillekeurig – tot calculerend gedrag zal leiden. De griffietarieven raken de gemiddelde burger meer dan de gemiddelde onderneming. Houden de hoge griffietarieven voor gedaagden niet een prikkel in voor bijvoorbeeld verzekeraars die een uitgekeerd schadebedrag willen verhalen op een derde partij, om de procedure zo lang mogelijk te rekken, door waar mogelijk hoger beroep aan te tekenen, ook als de kans op succes niet al te groot is? De gedaagde burger, die om verweer te voeren telkens zijn portemonnee zal moeten trekken, krijgt op deze wijze financieel steeds minder kans om zich te verweren. Ziet de regering dit ook als een risico?

De leden van de SP-fractie vinden het nog steeds onduidelijk hoe de regering kan verklaren dat de daling van zaken door dit wetsvoorstel niet in strijd is met artikel 17 Grondwet, artikel 6, eerste lid, EVRM en artikel 47 EU-Handvest. De toegang tot de onafhankelijke en onpartijdige rechter is niet voor iedereen weggelegd, ook niet met de inkomensafhankelijke griffierechten. Dit laat de impactanalyse zien, die overigens onvoldoende rekening heeft kunnen houden met de inkomenspositie van rechtzoekenden. In hoeverre acht de regering nog dat deze analyse een volledig beeld geeft van de gevolgen? De inkomenspositie van rechtzoekenden is bij uitstek een reden om af te zien van de gang naar de rechter. Komt er nog aanvullend onderzoek waar wel rekening is gehouden met dit belangrijke onderdeel?

Een aantal rechtszaken zal leiden tot griffierechten die meer dan kostendekkend zijn. In hoeverre acht de regering dit in lijn met het arrest Stankov tegen Bulgarije (EHRM 12 juli 2007, nr. 68490/01)? In dit arrest is immers geoordeeld dat drie elementen bepalend zijn voor het oordeel of het recht tot toegang van de rechter worden beperkt. Eén daarvan is wanneer sprake is van relatief hoge griffierechten.

3. Adviezen

De leden van de VVD-fractie vragen een reactie van de regering op de brieven van de Rvdr d.d. 25 november 2011, de Unie van Waterschappen (UvW) d.d. 7 december 2011 en van de brief van de NOVA d.d. 8 december 2011.

De leden van de VVD-fractie merken op dat de Rvdr in haar brief van 25 november 2011 de volgende opmerkingen heeft. Ten eerste zal naar verwachting het wetsvoorstel leiden tot 7,5% minder civiele en bestuurszaken. Ten tweede zouden deze raming en de opbrengst met veel onzekerheid zijn omgeven. Ten derde zou het ook gaan om een nooit eerder vertoonde mate van griffierechtverhoging, die op zichzelf zal leiden tot grote onzekerheid over de prognose. Ten vierde zouden de gedragseffecten van overheidsorganen op het voorgestelde hoge griffierecht bij verlies en die van bedrijven op de extra staffels voor handelszaken uiterst onzeker zijn. Voornoemde leden verzoeken een reactie van de regering op deze punten.

De leden van de VVD-fractie merken op dat uitvoerig commentaar is geleverd op dit wetsvoorstel, dat de regering hier ook uitvoerig op ingaat en mede naar aanleiding van de consultatie wijzigingen heeft aangebracht. Diverse organisaties hebben specifieke voorstellen gedaan voor wijzigingen van procedures of regelgeving om procedures effectiever te maken. De reactie van de regering hierop is dat bezien zal worden of die voorstellen zullen worden betrokken bij de uitvoering van de innovatieagenda. Deze leden vragen om hier voortvarend mee aan de slag te gaan,

gezien het belang van goede efficiënte rechtspraak. Kan de regering dit toezeggen en per wanneer zal de Kamer hierover bericht worden?

De leden van de SP-fractie merken op dat de regering stelt dat onder bewind gestelde rechtzoekenden een beroep kunnen doen op de bijzondere bijstand. Het is volgens de regering dan ook aan de gemeenten om een doelmatig beleid te voeren met betrekking hierop. Herkent de regering de klachten aangedragen door de Branchevereniging Professionele Bewindvoerders en Inkomensbeheerders (BPBI)? Zal de regering de gemeentes hier ook op aanspreken om te voorkomen dat rechtzoekenden tussen wal en schip vallen?

Deze leden vragen voorts of ook bekend is wat de consequenties zijn voor de rechtshandelingen die niet alleen voor de notaris moeten worden verleden, maar ook door de rechter gecontroleerd dienen te worden. Hoeveel uitval verwacht de regering daar en welke gevolgen heeft dit voor het notariaat en de burgers? Wat vindt de regering van het voorstel van de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB) om rechterlijke toetsing af te schaffen en belangafweging puur op artikel 17 Wet op het notarisambt af te laten hangen?

Uit onderzoek van de Consumentenautoriteit is gebleken dat consumenten jaarlijks een schade van minimaal € 579 mln. lijden, alleen al als gevolg van plaatsvindende overtredingen van de Wet oneerlijke handelspraktijken. Hoe denkt de regering te voorkomen dat de verhoging van de griffiekosten zal leiden tot meer berusting onder mensen en toename van dergelijke oneerlijke handelspraktijken?

Een aantal organisaties stelt dat dit wetsvoorstel ook een negatief effect heeft op de economie.

Welke gevolgen ziet de regering voor de Nederlandse economie, nu handelsactiviteiten mede gestimuleerd worden door de beschikbaarheid van toegankelijke rechtspraak?

De leden van de SP-fractie vragen of de regering een belangenorganisatie kan noemen die enthousiast is over dit specifieke wetsvoorstel. Deze leden zijn deze zelf nog niet tegengekomen en het valt op dat elk belangenorganisatie uitgebreide kanttekeningen plaatst bij dit wetsvoorstel en uiteindelijk altijd pleit tegen doorvoering hiervan.

De leden van de D66-fractie merken op dat er naast veel kritiek, ook alternatieven zijn aangedragen voor de substantiële verhoging van de griffierechten. Waarom heeft de regering ervoor gekozen een aantal van de alternatieven te gebruiken om nog verder bezuinigingen door te voeren op de gesubsidieerde rechtsbijstand? Deze leden vragen verder of de regering daadwerkelijk ieder mogelijk alternatief heeft onderzocht. Wat waren hier de uitkomsten van?

De leden van de ChristenUnie-fractie merken op dat het wettelijk stelsel inhoudt dat de verliezende partij de griffierechten van de winnende partij moet vergoeden. De voorgestelde inkomensdifferentiatie, matigt het tarief dat men zelf moet betalen, maar leidt in geval van verlies tot het gevolg dat de minder vermogende verliezende partij het (veel) hogere griffierecht van de winnende wederpartij zal moeten vergoeden. Dat merkt de Rvdr in haar advies terecht op. De Rvdr constateert vervolgens dat de voorgestelde wijziging van artikel 237 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv) de rechter slechts een beperkt handvat biedt om dit hoge tarief niet in zijn volle omvang mee te nemen. Deze leden vragen of het risico van een hoge proceskostenveroordeling niet een onevenredige drempel vormt op om een geschil aan de rechter voor te leggen.

Voornoemde leden merken op dat een goed functionerend rechtsbestel ook van belang is voor goede prestaties van Nederland in economisch opzicht. In het rapport Brede heroverwegingen wordt gesteld dat het verhogen van de griffierechten wellicht voor het Midden- en Kleinbedrijf

(MKB) zou betekenen dat de toegang tot de rechter ernstig bemoeilijkt wordt. Deze leden verzoeken de regering toe te lichten op welke wijze dit risico voor het MKB in het onderhavige wetsvoorstel wordt ondervangen.

De leden van de SGP-fractie lezen dat de regering stelt dat de omvangrijke bezuinigingen geen ruimte bieden voor wijziging van de ingezette koers. Deze leden begrijpen dat er bezuinigingen noodzakelijk zijn. Wel vragen zij of er ook alternatieven denkbaar zijn. Zo worden er in het algemeen bij verzoeken op basis van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob) geen kosten berekend anders dan alleen kopieer- en verzendkosten. Kan de regering aangeven in hoeverre het belang van kostenloze openbaarheid belangrijker is dan het belang van zo laag mogelijke griffierechten? Voornoemde leden constateren met de Afdeling advisering van de Raad van State dat juist open normen in wetgeving veel ruimte overlaten aan interpretatie door de rechter. De rechter heeft daarmee een belangrijke rechtsuitleggende taak. Kan mede in het licht van dit gegeven nog ingegaan worden op de vraag in hoeverre het gewenst is om veel ruimte te laten bij wetgeving aan interpretatie door de rechter? Komt daarmee de rechtszekerheid voor de burger niet teveel in de knel als hij in verband met de hoogte van de griffierechten afziet van het voorleggen van zijn geschil aan de rechter?

De regering stelt dat dankzij ruime compensatiemaatregelen 60% van de bevolking in aanmerking komt voor compensatie ten opzichte van de standaardgriffierechten. Deze leden vinden een dergelijk hoog percentage opmerkelijk. Zou in het licht van dit gegeven niet gesteld moeten worden dat er sprake is van veel bureaucratie als zoveel mensen in aanmerking komen voor een lager tarief met de bijbehorende bewijslast voor deze groep? Is er dan nog wel sprake van laagdrempeligheid in de rechtspraak?

4. Structuur van het stelsel

Griffierecht voor bestuursorganen

De leden van de VVD-fractie lezen in de memorie van toelichting over griffierechten voor bestuursorganen dat in geval er beroep in cassatie kan worden ingesteld, het tarief door de Hoge Raad wordt vastgesteld. De tarieven bedragen dan afhankelijk van de uitkomsten in beroep en hoger beroep € 12 500, € 25 000 of € 30 000. Deze leden merken hiertoe op dat in het bestuursrecht cassatie nauwelijks voorkomt. Cassatie kan naar hun weten wel worden ingesteld in belastingzaken conform artikel 28 Algemene wet inzake rijksbelastingen en tegen uitspraken van de Centrale Raad van Beroep over de interpretatie van bijvoorbeeld het loonbegrip. Kan de regering dit nader toelichten? Kan voorts worden aangegeven aan de hand van welke criteria dit door de Hoge Raad wordt vastgesteld? Betoogd zou kunnen worden dat vanuit het oogpunt van overzichtelijkheid en herkenbaarheid het beter is om dit niet afhankelijk te stellen van de Hoge Raad. Kan de regering een reactie op deze stelling geven? Ten aanzien van de aanpassing van de civielrechtelijke regeling inzake proceskosten in artikel 237 Rv vragen voornoemde leden een reactie van de regering op de brief van de Rvdr van 25 november 2011, die dit punt adresseert.

De leden van de SGP-fractie vragen naar aanleiding van het griffierecht voor bestuursorganen in hoeverre dit griffierecht weer gecompenseerd dient te worden via de uitkering van het Gemeente- en Provinciefonds. Is er in dat geval geen sprake van het rondpompen van geld? Ook vernemen deze leden graag of van burgers of ondernemingen op enigerlei wijze kan worden gevraagd om vergoeding van de betaalde griffierechten?

Compensatie

De leden van de CDA-fractie vragen om een toelichting op de tarieven voor on- en minvermogenden en middeninkomens in belastingzaken. De hoogte van het inkomen is in veel gevallen juist onderwerp van discussie in fiscale zaken. Kan de regering uitleggen op welke wijze het griffierecht moet worden bepaald in zaken waar de hoogte van het inkomen ter discussie staat?

De leden van de D66-fractie merken op dat het wettelijk stelsel inhoudt dat de verliezende partij de griffierechten van de winnende partij moet vergoeden. De voorgestelde vergaande inkomensdifferentiatie, met drie categorieën die tegen een lager tarief procederen, matigt weliswaar voor een grote groep het tarief dat men zelf in eerste instantie moet betalen, maar leidt in geval van verlies tot het gevolg dat de minder vermogende verliezende partij het (veel) hogere griffierecht van de winnende wederpartij zal moeten vergoeden indien diens inkomen (en daarmee het griffierecht) hoger is. Is de regering het met deze leden eens dat door het wetsvoorstel, ondanks de inkomensdifferentiatie, de drempel naar de rechter vanwege deze omstandigheid nog altijd te hoog is voor de groepen die aanspraak maken op een lager tarief? Voornoemde leden merken op dat het nieuwe tariefstelsel tot andere processtrategieën zal leiden. Heeft de regering hier onderzoek naar gedaan en met advocaten over gesproken? Welke effecten zal dit kunnen hebben?

Opheffing onderscheid natuurlijke en rechtspersonen

De leden van de VVD-fractie merken op dat het opheffen van het onderscheid tussen natuurlijke en rechtspersonen naar hun mening heroverwogen zou kunnen worden, zowel ten aanzien van het civiele recht als het bestuursrecht. Rechtspersonen zijn namelijk over het algemeen financieel draagkrachtiger dan natuurlijke personen. In de memorie van toelichting wordt gemeld dat rechtspersonen de kosten van juridische procedures als kosten voor de belastingen kunnen aftrekken. Is het denkbaar dat in de tabel voor rechtspersonen andere tarieven worden gehanteerd dan voor natuurlijke personen? Zou dan de door een gedaagde of verweerder te betalen griffierecht kunnen worden verlaagd? Deze leden zijn van mening dat indien meerdere eisers dan wel verzoekers zich tot de rechter wenden het niet logisch zou zijn als het te betalen griffierecht dan ook hoger is. Dit zou dan ook weer kunnen worden gedifferentieerd als de eiser, verweerder of verzoekers rechtspersonen zijn.

Voorts merken de leden van de VVD-fractie op dat onder andere de Rvdr uitvoerig is ingegaan op het opheffen van het onderscheid tussen natuurlijke en rechtspersonen en dat de regering hier summier op heeft gereageerd. Kan de regering alsnog een uitgebreide reactie geven? Temeer daar de Rvdr opmerkte dat onderscheid tussen rechtspersonen als «repeat-player» en doorgaans eenmalig procederende natuurlijke personen gerechtvaardigd is in die veelvoorkomende gevallen waarin de rechtspersoon in het voortraject niet of niet adequaat heeft gecommuniceerd met de (voormalige) contractspartij. Ook merkte de Rvdr op dat sommige repeatplayers een relatief groot aantal gerechtelijke procedures kennen.

Geldt het opheffen van het onderscheid tussen natuurlijke en rechtspersonen ook voor bestuursorganen die een gang naar de civiele rechter (moeten) volgen? De overheid kan immers soms ook privaatrechtelijk handelen waarbij de publiekrechtelijke weg niet openstaat maar de gang naar de civiele rechter gevolgd moeten worden.

De leden van de PVV-fractie merken op dat het onderscheid tussen rechtspersonen en natuurlijke personen is vervallen. Hier is een uitzondering op geformuleerd, inhoudende dat natuurlijke personen voor civiele

zaken met een financieel belang van € 5 mln. tot € 50 mln. en meer dan € 50 mln. geen hoger griffierecht in rekening kan worden gebracht dan dat van de op twee na hoogste categorieën. Deze leden vragen of dit betekent dat dit ook geldt voor grote letselschadezaken waar de burger een vordering heeft met een financiële omvang van de hierboven genoemde twee categorieën.

Mocht dit inderdaad het geval zijn, dan vragen zij of het griffierecht ter hoogte van € 1 mln., welke in een dergelijk geval van toepassing, niet alsnog veel te hoog is.

De leden van de SP-fractie vragen waarom ervoor is gekozen om rechtspersonen gelijk te stellen aan natuurlijke personen, aangezien rechtspersonen veel meer gebruik maken van de rechtspraak dan natuurlijke personen. Hoe verklaart de regering in dit licht dat natuurlijke personen zoveel meer moeten gaan betalen en daarmee gestraft worden voor het aantal procedures dat door rechtspersonen worden aangespannen? Erkent de regering dat een dergelijke financiële drempel meer impact heeft voor een natuurlijke persoon dan voor een rechtspersoon? Is er, mede gezien de uitkomsten van de impactanalyse, geen mogelijkheid om de griffierechten niet meer gelijk te stellen, maar meer griffiekosten in rekening te brengen bij rechtspersonen dan bij natuurlijke personen? Rechtspersonen hebben daarbij een belastingvoordeel ten opzichte van particulieren en worden ook daarom minder hard geraakt. Met zzp-ers en kleine ondernemers kan aangesloten blijven worden aan een verlaagd rechtspersoonentartief. Op die manier blijven de inkomsten voor het Rijk hetzelfde.

Verder stelt de regering in de memorie van toelichting dat rechtspersonen geen hoger griffierecht opgelegd zullen krijgen, omdat dat erop neer zou komen dat de goeden onder de kwaden zouden lijden en dat griffierechten zouden moeten worden gezien als sanctie op verondersteld slecht gedrag. Waarom geldt dit niet voor de particulieren in onderliggend wetsvoorstel voor wie de griffierechten soms wel worden verviervoudigd?

Het komt voor dat rechtspersonen een particulier aansprakelijk stellen voor niet reële bedragen. De gedaagde is dan verplicht om op tijd griffierechten te betalen van soms wel € 2 500 of € 7 500 om te voorkomen dat ze bij verstek worden veroordeeld. Erkent de regering dat dit voor de gemiddelde Nederlander een exorbitant hoog bedrag is? Deze leden hebben het dan nog niet eens over de verplichte advocaatkosten. Hoe gaat de regering om met dergelijke gevallen? Kan ook dan gebruik worden gemaakt van de hardheidsclausule?

De leden van de D66-fractie merken op dat artikel 237, vijfde lid, Rv de rechter een beperkte mogelijkheid biedt om de proceskosten over de partijen te verdelen. De proceshouding van de in het gelijk gestelde moet daarvoor aanleiding bieden. Indien op die proceshouding niets is aan te merken, zal de rechter vergoeding van het hoge griffierecht moeten toewijzen. Volgens de Rvdr mag men verwachten dat dit in de meeste zaken het geval zal zijn. Onderschrijft de regering deze stelling? Zo ja, dan stellen deze leden vast dat het risico dat een hoge proceskostenveroordeling een extra barrière vormt om een geschil aan de rechter voor te leggen onverminderd blijft bestaan.

De leden van de SGP-fractie begrijpen dat de regering het onderscheid tussen natuurlijke personen en rechtspersonen laat vervallen. Deze leden begrijpen heel goed dat het MKB wordt ontzien, maar vragen of er geen andere mogelijkheden zijn dan de gelijkstelling van de griffierechten om dit doel te bereiken. Wat is in dit verband de mogelijkheid van het voorgestelde artikel 8:41a, vijfde lid, Awb om het griffierecht te verlagen voor deze categorie bedrijven?

De regering geeft aan dat natuurlijke personen indirect voordeel hebben van de gelijkenschakeling van de tarieven van natuurlijke en rechtspersonen. Andersom hebben rechtspersonen of vermogende natuurlijke personen er voordeel van als zij procederen tegen een min- of onvermogende, omdat zij dan een lager griffierecht verschuldigd zijn als ze de zaak verliezen. Voornoemde leden vragen of de regering mogelijkheden ziet om bij de proceskostenveroordeling in principe uit te gaan van het normale tarief, zodat de in het ongelijk gestelde partij geen voordeel heeft van het feit dat hij procedeert tegen een on- of minvermogende persoon.

5. De tarieven

Tariefopbouw civiele zaken

Financieel belang in handelszaken en bijbehorende griffierechten

De leden van de CDA-fractie hebben een aantal vragen bij het voorgestelde tarief voor civiele zaken waar een financieel belang speelt van meer dan € 5 mln.. De regering stelt een tarief voor van € 50 000 en voor een zaaksbelang van meer dan € 50 mln. zelfs een tarief van € 100 000. Zien deze leden het goed dat met deze tarieven eerder sprake is van kostenoverstijgende dan van kostendeekkende griffierechten? Zijn er meer landen waar dergelijke tarieven gelden? Heeft de regering in kaart gebracht welke consequenties de voorgestelde tarieven (kunnen) hebben voor het vestigingsklimaat in Nederland?

Voornoemde leden hebben verder vragen bij de voorgestelde tarieven voor handelszaken waar een financieel belang speelt van tussen € 1 mln. en € 5 mln. De regering stelt hier griffierechten voor van € 7 500 (thans € 1 414 voor natuurlijke personen). Zij schrijft in de memorie van toelichting dat het hier vooral om zaken gaat waar rechtspersonen onderling procederen en waar de griffierechten een relatief beperkt deel vormen van de totale kosten van het geschil. Dat moge zo zijn, maar er zijn wel degelijk situaties denkbaar waarin burgers met deze tarieven geconfronteerd worden, bijvoorbeeld als zij gedaagd worden door ondernemingen. Hierbij kan worden gedacht aan een verzekeraar die een uitgekeerde schade wil verhalen op een derde partij. Als het hier gaat om een natuurlijke persoon, dan zal deze om verweer te kunnen voeren € 7 500 aan griffierechten moeten betalen. Betaalt hij niet dan is de kans groot dat de rechter de vordering toewijst. Betaalt hij wel en wijst de rechter de vordering af, dan kan de verzekeraar in hoger beroep en moet betrokkene € 18 750 aan griffierechten betalen. Hoe oordeelt de regering over de wenselijkheid hiervan? Kan een rechter in dergelijke gevallen waarin burgers worden gedaagd (ook als zij meer verdienen dan een modaal inkomen) de voorgestelde hardheidsclausule gebruiken? Kan de regering verduidelijken wanneer sprake is van een onbillijkheid van overwegende aard? Welke mate van beleidsvrijheid hebben rechters hier? De leden van de CDA-fractie merken op dat de regering bij handelszaken waar een financieel belang speelt vanaf € 500, griffierechten voorstelt van € 300 (thans € 142 voor natuurlijke personen). Deze leden zijn van oordeel dat het bedrag dat een rechtzoekende burger aan griffierechten kwijt is, in redelijke verhouding moet staan tot het zaaksbelang. Zij vragen of daarvan in dit geval nog kan worden gesproken. Als deze leden het goed zien, krijgt de kleine zelfstandige die zich geconfronteerd ziet met een wanbetalende klant die hem € 525 schuldig is met het nieuwe tarief van € 300 te maken. Weliswaar zal de neringdoende, wanneer hij in het gelijk wordt gesteld, de griffierechten kunnen terugvorderen, maar hij zal dit bedrag wel eerst moeten voorschieten. Met het voorgestelde tarief zal bij veel winkeliers (die zich regelmatig niet met één, maar met vele wanbetalende klanten geconfronteerd zien), de neiging afnemen om naar de rechter te stappen. Andersom zullen wanbetalers juist eerder de neiging hebben om betaling achterwege te laten. Voornoemde leden vragen of het

op peil houden van de betalingsmoraal is gediend met het voorgestelde griffietarief voor zaken waarin een dergelijk relatief laag financieel belang speelt. Ziet de regering, gelet op het vorenstaande, nog mogelijkheden om in de hoogte van het griffierecht ten opzichte van het belang iets meer te differentiëren?

De leden van de SP-fractie maken zich grote zorgen om de letselschadeclaims. In dergelijke zaken is er vaak sprake van ingewikkelde juridische, maar ook medische aspecten. Bij letselschadeclaims gaat het vaak over honderdduizenden euro's en brengt dit hoge griffiekosten met zich mee. Aangezien het gaat om lastige procedures is een advocaat noodzakelijk, wat nog meer kosten met zich meebrengt. Wederpartijen zijn vaak verzekeraars met veel geld en expertise. Deze leden vragen daarom hoe de regering gaat voorkomen dat letselzaken om financiële redenen niet tot een procedure kunnen leiden en alternatieven niet tot een oplossing leiden. Moet een rechter in het vervolg per geval kijken of de hardheidsclausule toegepast dient te worden of komt er structureel beleid voor letselschadeclaims?

De leden van de D66-fractie merken op dat voor zaken met een financieel belang tussen € 500 en € 5 000 een rechtspersoon als schuldeiser volgens het huidige recht € 284 moet betalen en volgens het nieuwe voorstel € 300. Dit is op eerste gezicht een niet zo groot verschil, ongeveer 5%. Voor een natuurlijk persoon geldt dat in plaats van € 142 voortaan € 300 moet worden betaald. Dit betekent dat de ondernemer van een VOF of eenmanszaak voor een vordering van € 510 een griffierecht van € 300 moet betalen. Tegelijk geldt dat dezelfde ondernemer voor een vordering van € 4 980 ook € 300 aan griffierecht kwijt is. Voor kleinere vorderingen is de drempel dus aanzienlijk verhoogd. VNO-NCW en MKB Nederland vrezen dat dit calculerend gedrag in de hand kan werken en dat dit een ongewenst effect heeft op het vertrouwen en de wijze waarop men in het handelsverkeer met elkaar omgaat. Wat is de reactie van de regering hierop? Verder stellen zij dat de griffierechten voor curatoren in insolventiezaken op het huidige niveau moeten worden gehandhaafd. Dit voorkomt dat de boedel vanwege de te betalen griffierechten onnodig wordt verkleind. Wat is de reactie van de regering hierop?

De leden van de D66-fractie wijzen erop dat in tijden van recessie er meer vorderingen van onbetaald blijven, meer mensen in de schuldsanering vallen, meer faillissementen worden uitgesproken, meer arbeidsconflicten ontstaan etc. De nadelige effecten die het handelsverkeer ondervindt van het economische klimaat wordt nu nog eens versterkt door de extra kosten van de griffierechten. Heeft de regering hier bij de totstandkoming van het wetsvoorstel rekening mee gehouden?

Voornoemde leden wijzen op de buitengewoon verstreckende gevolgen voor particulieren die zich in rechte moeten verdedigen tegen een zeer hoge vordering. De hoge griffierechten moeten voorafgaand aan de procedure betaald worden. Op die manier kan het mensen onmogelijk gemaakt worden om zich nog in rechte te verdedigen. Deze leden vrezen dat dit voor calculerend gedrag bij grote vermogende partijen zoals multinationals, banken en verzekeringen zal leiden. Hoe gaat de regering mogelijk machtsmisbruik voorkomen?

Handelszaken met een onbepaald financieel belang

De leden van de VVD-fractie vragen ten aanzien van handelszaken met een onbepaald financieel belang of de regering nog gedachten heeft om het strategisch gedrag van partijen tegen te gaan. Hierbij denken deze leden aan de latere vermeerdering na eis of het vragen van een verklaring voor recht.

Tariefopbouw bestuurszaken

Het is de leden van de CDA-fractie nog niet geheel duidelijk welke bestuursrechtelijke rechtbankzaken nu vallen onder het lage tarief van € 250 en welke onder het hoge tarief van € 400. Op diverse plaatsen in de memorie van toelichting staan opsommingen, maar die zijn telkens voorzien van woorden en afkortingen («zoals», «bijvoorbeeld» en «etc.») die doen vermoeden dat er geen sprake is van limitatieve lijsten. Ook de meest complete opsomming geeft geen duidelijk antwoord op de vraag of bijvoorbeeld beroep tegen de afwijzing van een WOZ-bezwaarschrift nu valt onder het hoge of onder het lage tarief. Kan de regering een compleet overzicht te geven?

Ook zonder bovenbedoeld compleet overzicht is het deze leden opgevallen dat de regering een forse tariefstijging voor bestuursrechtelijke zaken voorstelt. Deze leden kijken daarbij ook naar de impactanalyse, waaruit blijkt dat de burger in zijn overweging om zich inzake een bestuursrechtelijke kwestie al dan niet tot de rechter te wenden, erg gevoelig is voor de hoogte van de griffierechten. Uit de impactanalyse blijkt dat de vraaguitval in het bestuursrecht hoog kan oplopen.

Voornoemde leden wijzen erop dat het bestuur eenzijdig kan ingrijpen in de rechtspositie van de individuele burger. Ook vragen zij er aandacht voor dat veel beschikkingen, bijvoorbeeld inzake studiefinanciering, huur- en zorgtoeslag en de WOZ, in de praktijk (vrijwel) volledig geautomatiseerd worden genomen. Specifieke individuele omstandigheden worden dan pas in bezwaar en soms zelfs pas in beroep aan de orde gesteld. De leden van de CDA-fractie wijzen er verder op dat in Nederland veel belastingen worden geheven door veel overheden. Geschillen over bijvoorbeeld onroerende zaakbelasting, parkeerbelastingen of reclamebelasting kunnen heel principiële zijn, ook als het financieel belang wellicht niet groot is. Deze leden zien het als een groot goed dat burgers tegen deze veelheid aan belastingheffingen in rechte kunnen opkomen.

Hoe beoordeelt de regering de door verschillende partijen geuite vrees dat de voorgestelde tarieven een risico meebrengen van calculerend gedrag bij bestuursorganen? Het is naar het oordeel van deze leden haast onvermijdelijk dat bij bestuursorganen – al dan niet onwillekeurig – de neiging zal toenemen om in hun afwegingen de kans te betrekken dat een burger in rechte zal opkomen tegen een beschikking. In de memorie van toelichting wijst de regering uitsluitend op de omstandigheid dat er ook een bezwaarfase is. Zij verwacht dan ook dat het niet zo'n vaart zal lopen met machtsmisbruik bij bestuursorganen. Kan de regering die verwachting nader beargumenteren? Kan zij daarbij de omstandigheid betrekken dat de beschikking in bezwaar door hetzelfde bestuursorgaan wordt genomen als de beschikking in eerste aanleg?

Overigens wijzen voornoemde leden erop dat een bestuursorgaan de bevoegdheid heeft om een beschikking in te trekken als blijkt dat een burger daartegen in rechte opkomt. Het bestuursorgaan is alsdan geen griffierechten verschuldigd. Met andere woorden: een bestuursorgaan kan een besluit nemen en afwachten of de burger naar de rechter stapt, ook als het redelijkerwijze kan vermoeden dat het besluit bij de rechter geen stand zal houden. Gaat die daartoe over, dan kan het bestuursorgaan de beschikking op het laatste moment intrekken. De leden van de CDA-fractie zijn ermee bekend dat ook onder huidig recht beschikkingen kunnen worden ingetrokken, maar vragen er de aandacht van de regering voor dat hun zorgen op dit punt met name voortvloeien uit de voorgestelde forse verhoging van de griffietarieven. Kan de regering hierop reageren? De leden van de CDA-fractie constateren dat de regering, waar op dit moment in rechtbankzaken het lage tarief van € 41 respectievelijk het hoge tarief van € 152 is verschuldigd, griffietarieven voorstelt van een laag tarief van € 250 respectievelijk een hoog tarief van € 400. Kan de regering cijfers verstrekken over het aantal gegrond verklaarde beroepen in bestuursrechtelijke zaken? Kan zij verder duidelijk maken waarom zij er

niet bang voor is dat een stijging van de griffierechten van het lage tarief met ruim 600% respectievelijk met ruim 250% voor het hoge tarief veel burgers kopschuw zal maken om zich te wenden tot een rechter? Ziet de regering nog ruimte voor een enigszins neerwaartse aanpassing van de voorgestelde tarieven voor bestuursrechtelijke rechtbankzaken, bijvoorbeeld door de invoering van een apart tarief voor zaken met een belang van minder dan € 500?

De leden van de CDA-fractie zijn zich ervan bewust dat iedere suggestie tot aanpassing een verantwoorde dekking vergt en stellen daarom enkele mogelijkheden tot kostenbeheersing voor. Zij verzoeken de regering op elk van de voorstellen te reageren.

Kan de regering in kaart brengen welke mogelijkheden er zijn om over te gaan tot een (extra) verhoging van het griffierecht voor de verliezende partij, zulks ten gunste van de tarieven voor gedaagden?

Kan de regering in kaart brengen welke mogelijkheden er zijn om over te gaan tot een (extra) verhoging van het griffierecht voor partijen die buitensporig veel gebruik maken van hun procesrecht? Is het mogelijk om aan natuurlijke personen of rechtspersonen die vele malen per jaar naar de rechter stappen, procedure op procedure stapelen en kennelijk niet in staat zijn om hun geschillen op andere wijze op te lossen extra griffierecht in rekening te brengen? Is daarvoor niet temeer reden als partijen misbruik maken van hun procesrecht door, ook als de kans op succes gering is, toch procedures aan te spannen in de hoop dat de gedaagde de griffietarieven te hoog vindt om verweer te voeren?

De leden van de CDA-fractie merken op dat ingevolge artikel 3 Wgbz een eiser griffierecht is verschuldigd vanaf de eerste uitroeping van de zaak ter terechtzitting. Bij bodemzaken is dat de roldatum waartegen wordt gedagvaard. Bij kort gedingprocedures is dat op het moment dat de mondelinge behandeling van de zaak, na uitroeping daarvan aanvangt. Het komt voor dat een kort geding kort vóór de mondelinge behandeling wordt ingetrokken, bijvoorbeeld omdat partijen – al dan niet onder druk van het aankomende kort geding – een regeling hebben bereikt of mogelijkheden zien om die te kunnen bereiken. Ook kan het voorkomen dat om uiteenlopende redenen om verplaatsing van de behandeling wordt verzocht. De zaak wordt dan niet uitgeroepen. Klopt het dat de eiser dan ook geen griffierecht is verschuldigd?

Ook gebeurt het dat, bijvoorbeeld in zaken met grote spoedeisendheid of met grote financiële belangen, bij verschillende voorzieningenrechters in den lande tegelijkertijd een kort geding wordt aangevraagd. De rechtbank die de voor de eiser meest gunstige datum (of voorzieningenrechter) biedt, wordt dan de rechtbank waar het kort geding aanhangig wordt gemaakt. De andere rechtbanken krijgen – soms in een heel laat stadium – te horen dat het kort geding wordt ingetrokken. Voorafgaand aan de intrekking van het kort geding zijn wel de nodige kosten gemaakt. De griffie heeft op basis van een conceptdagvaarding een zittingsdatum bepaald, waarbij de nodige werkzaamheden zijn verricht met betrekking tot de afstemming van de verhinderdata van partijen en de beschikbaarheid van een zittingszaal, een gerechtssecretaris en een voorzieningenrechter. De voorzieningenrechter en de gerechtssecretaris hebben op het moment dat het kort geding wordt ingetrokken, de stukken vaak al bestudeerd. Indien een verplaatst kort geding voor de mondelinge behandeling wordt ingetrokken, kan het voorkomen dat deze werkzaamheden zelfs tweemaal vergeefs zijn verricht. Als het heffen van griffierecht achterwege blijft, staan tegenover de daarbij gemaakte kosten geen inkomsten. Daar komt bij dat de gereserveerde zaalruimte en de tijd die de voorzieningenrechter en de gerechtssecretaris aan het ingetrokken kort geding hebben besteed, niet aan de behandeling van andere zaken kunnen worden besteed, wat de doorlooptijden niet ten goede komt. Aangezien het door de rechtspraak te verrichten werk tussen de datum van de aanvraag en de zitting moet worden toegerekend aan de aanvrager

van het kort geding, is het naar de mening van de CDA-fractie gerechtvaardigd dat van deze een geldelijke tegemoetkoming wordt verkregen. Is de regering bereid griffierechten in rekening te brengen bij de aanvrager van een ingetrokken kort geding?

Voornoemde leden merken op dat een andere mogelijkheid tot kostenbeheersing wellicht is het verhalen van de kosten van oproepingen die door de griffier zijn verzorgd. In dagvaardingsprocedures vinden oproepingen plaats door partijen die daarvoor zelf de kosten dragen. In verzoekschriftprocedures is het uitgangspunt dat de oproeping door de griffier geschiedt op grond van artikel 271 e.v. Rv. Alle kosten die daarmee gemoeid zijn, zoals de kosten van adresonderzoek, het aangetekend verzenden, het uitbrengen van exploitaten en het plaatsen van advertenties, worden door de staat gedragen. Is de regering bereid om – aangezien er uit het oogpunt van rechtsbescherming goede redenen zijn om de griffier te belasten met het verzorgen van de oproeping van niet in de procedure verschenen belanghebbenden – te kiezen voor het opnemen van een algemene regeling voor het verhalen van de kosten van oproepingen die door de griffier zijn verzorgd?

De leden van de CDA-fractie merken op dat het voorts voorstelbaar is dat griffierecht wordt geheven in een procedure waarin een herhaalde aanvraag om een verblijfsvergunning asiel aan de orde is. Op dit moment wordt geen griffierecht geheven in dergelijke zaken. Voor een eerste aanvraag om een verblijfsvergunning asiel is dat naar het oordeel van deze leden logisch. De positie van de asielzoeker die een eerste aanvraag heeft gedaan, is te kwetsbaar voor het heffen van griffierechten. Naar het oordeel van deze leden zou de heffing van griffierechten wel verdedigbaar zijn bij herhaalde asielaanvragen. De vreemdeling zelf neemt daartoe het initiatief. Het ligt dan, gelet op de jurisprudentie van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State, op zijn of haar weg om nieuwe feiten of veranderde omstandigheden aan zijn aanvraag ten grondslag te leggen. Lang niet iedere vreemdeling slaagt daarin. Kan de regering zich uitspreken over het in rekening brengen van griffierechten aan een asielzoeker die een herhaalde aanvraag heeft ingediend en die vervolgens voor de rechter opkomt tegen de beschikkingen – zowel in eerste aanleg als in bezwaar – om geen asielvergunning te verstrekken? Kan de regering hierbij tevens eventuele internationaalrechtelijke consequenties in kaart brengen?

Voornoemde leden merken op dat blijkens het wetsvoorstel de rechter de ruimte wordt geboden om de verliezende partij te veroordelen tot betaling van een griffietarief dat niet hoger is dan het tarief dat van deze partij is geheven of, in het geval dat deze partij gedaagde is in een zaak bij de kantonrechter en van haar geen griffierecht is geheven, het griffierecht dat deze partij verschuldigd zou zijn geweest als zij eiser was geweest. Andersom kan het echter ook voorkomen dat een winnaar die op toevoeging procedeerde, in aanmerking kwam voor een verlaagd tarief. Zien deze leden het goed dat in dat geval de verliezer ook slechts dat verlaagde tarief aan de winnaar hoeft te vergoeden en dat de verliezer derhalve profiteert van de gesubsidieerde rechtsbijstand die aan de winnaar is verstrekt? Zo ja, kan de regering duidelijk maken hoe zij denkt over de wenselijkheid hiervan?

De leden van de CDA-fractie zouden graag beschikken over één tabel met daarin zowel de huidige als de voorgestelde griffierechtstarieven. Kan de regering daarin voorzien?

De leden van de D66-fractie merken op dat de Vereniging van Hogere ambtenaren bij het Ministerie van Financiën de kabinetsplannen voor verhogingen van de griffierechten de rechtsstaat onwaardig vindt. Het heeft vergaande gevolgen voor fiscale geschillen. Kleine zaken worden nu nog aan de rechter voorgelegd, maar met een hoog griffierecht vreest deze vereniging dat de burger veelal zal kiezen voor de zekere weg,

namelijk het ontduiken van de belasting zo vreest de vereniging. Verder wijst de vereniging erop dat de fiscale wetgeving het vaak aan de rechter overlaat om invulling te geven aan het vertrouwens- en gelijkheidsbeginsel. Met de vereniging vragen ook deze leden of de burger die een dergelijk probleem voorlegt aan de rechter, eerst een hoog griffierecht moet betalen om van de rechter te horen wat de wetgever heeft nagelaten? Verder bestaat de vrees dat hogere griffierechten leiden tot onzorgvuldig handelen van belastingdienstmedewerkers. De kans dat een burger in beroep gaat, is toch niet groot. De verwachting is dat het aantal belastingzaken door deze bezuinigingsmaatregel met 45% afneemt. Onderschrijft de regering deze punten? Zo ja, wat gaat de regering hier aan doen?

Het Interprovinciaal Overleg (IPO), de Unie van Waterschappen (UvW) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) hebben berekend dat de laste voor gemeenten en provincies met € 30 tot € 35 mln. zal stijgen. Ze wijzen erop dat er sprake is van een lastenverschuiving en stellen dat er in strijd met artikel 2 Financiële-verhoudingswet geen toelichting is opgenomen in het wetsvoorstel over de gevolgen van het wetsvoorstel voor de gemeentes en provincies. Kan de regering alsnog een toelichting hierover geven?

De leden van de SGP-fractie vernemen graag van de regering in hoeverre overwogen is om voor bestuurszaken met een klein financieel belang voor een lager tarief te kiezen, om voor zulke zaken de drempel niet onnodig hoog te maken.

6. Impactanalyse

De leden van de VVD-fractie begrijpen dat uit de impactanalyse voor bestuurszaken bij rechtbanken een omvangrijke daling met 17% (met een bandbreedte van 5%) wordt verwacht. Als bij bestuurszaken bij rechtbanken een omvangrijke daling wordt verwacht van 17%, hoe verhoudt zich dat dan tot de toegang tot het recht? De leden van de VVD-fractie uiten wel hun zorgen over de uitval van zaken. Zij merken op dat de angst bestaat dat door de verhoging sommige geschillen niet meer bij de rechter zullen uitkomen. Graag vernemen zij een reactie van de regering.

De leden van de PvdA-fractie vragen of de wijze waarop de impactanalyse is gedaan wel geschikt is voor het doen van voorspellingen ten aanzien van de daadwerkelijke vraaguitval. Zo menen deze leden dat het toepassen van Group Model Building weliswaar geschikt is om op een modelmatige wijze naar het systeem van rechtspraak/griffierechten te kijken en te doorgronden, maar dat de gebruikte methoden van Significant niet geschikt zijn om de vraaguitval ten gevolge van de gestegen griffierechten goed in te schatten. In het algemeen zijn dergelijke econometrische modellen, vanwege de onvoorspelbaarheid waarop talloze variabelen op elkaar inwerken, zelden geschikt om de mate waarin gedragsveranderingen plaatsvinden goed in te schatten. Ze zijn hooguit geschikt – en daarmee van een ander belang – om de werking van een systeem in kaart te brengen en gedrag te begrijpen. Overigens valt het voornoemde leden op dat bij het bouwen van het systeemdynamische model gebruik is gemaakt van een expertgroep bestaande uit inhoudelijk deskundigen en vertegenwoordigers van de bij de rechtspraak betrokken organisaties, maar niet dat daarbij een onderzoek is gedaan naar de mening van de daadwerkelijke gebruikers van de rechtspraak, te weten de burgers en bedrijven die een gang naar de rechter overwegen. In dit verband wijzen de leden van de PvdA-fractie er op dat de onderzoekers van Significant over hun eigen onderzoek opmerken dat de uitkomsten van de berekeningen weliswaar aangeven welke zaken het meest gevoelig zijn voor vraaguitval en hoe groot die volgens het rekenkundige model

zouden kunnen zijn, maar dat zij daarbij ook erkennen dat deze resultaten maar in beperkte mate iets kunnen zeggen over het werkelijke gedrag van betrokkenen.

De aan het woord zijnde leden lezen in de Verkenning Impact Eigen Bijdrage Wrb en Griffierechten (Kamerstuk 33 071, nr. 5 bijlage, hierna: de Verkenning) dat de onderzoekers als centrale aanname hanteren dat rechtzoekenden een rechtszaak beginnen wanneer deze financieel meer oplevert dan het voeren van een rechtszaak zelf kost. Naar de mening van deze leden gaan de onderzoekers daarbij volledig voorbij aan het feit dat veel burgers geen keuze hebben om de gang naar de rechter te maken vanwege het simpele feit dat zij gedaagd worden of vanwege het feit dat zij voor een geschiloplossing door de wetgever verplicht zijn de rechter in te schakelen. Deelt de regering deze mening? Zo ja, wat zegt dat over de waarde van die Verkenning? Zo nee, waarom niet? In hoeverre is er bij de berekening van de prijselasticiteit met dit effect rekening gehouden? De leden van de PvdA-fractie lezen niet dat er in de Verkenning rekening mee is gehouden dat veel gemeenten geen bijzondere bijstand meer verlenen voor de kosten van de eigen bijdrage voor de rechtsbijstand. Is dit inderdaad over het hoofd gezien? Zo ja, waarom? Zo nee, waar kunnen de gevolgen van deze maatregel in de Verkenning gevonden worden? Naar de mening van deze leden blijkt uit de onderzoeksverantwoording van deze Verkenning dat de waarde daarvan zeer beperkt is en dat daarom de inschatting van de gevolgen van de stapeling van de verhoging van de griffierechten en de verlaging van de gesubsidieerde rechtsbijstand met een flinke korrel zout dient te worden genomen. Deelt de regering deze mening? Zo ja, wat zegt dit over de uitkomst van die Verkenning? Zo nee, waarom niet? Kan de regering op al deze vragen en opmerkingen ten aanzien van de Impactanalyse ingaan?

Tevens willen de leden van de PvdA-fractie graag weten of het bekend is welke vraaguitval er wordt voorzien bij geschillen over belastingzaken of de WOZ? De leden van de PvdA-fractie lezen dat de Rvdr bij sommige zaakstypen zeer hoge vraaguitval inschat. Zo zou het aantal belastingzaken in eerste aanleg met 44% afnemen, bij lokale belastingzaken zelfs tot 62%. Reguliere bestuursrechtelijke zaken kennen volgens de Raad een vraaguitval van 22%. Kloppen deze cijfers? Zo ja, acht de regering dergelijke uitvalcijfers dan nog wel proportioneel ten opzichte van de bezuinigingen? Wat zijn de gevolgen voor het vertrouwen van de burger in de overheid?

Ook bij handelszaken, zeker die met een belang van boven de € 5 mln., is er volgens de Rvdr sprake van zeer hoge vraaguitval. Wat zegt dit over de gevolgen voor de rechtszekerheid van het handelsverkeer en daarmee de economische ontwikkeling?

Kent de regering de bijlage bij de brief van de Rvdr van 25 november 2011 waarin tien casus worden geschetst die een illustratie geven van de gevolgen van de effecten van de verhoging van de griffierechten? Zo ja, kloppen deze casus? Wat zegt dat? Zo nee, wil de regering dan spoedig kennisnemen van de inhoud van die bijlage en daarover haar mening geven?

De leden van de SP-fractie merken op dat uit de impactanalyse blijkt dat men zich na inwerkingtreding van dit wetsvoorstel niet meer tot alternatieven zal wenden dan nu. Haalt deze bevinding niet de doelstelling van dit wetsvoorstel onderuit?

Uit de impactanalyse is gebleken dat bestuursorganen niet minder procedures zullen starten door verhoging van de griffiekosten. Veel overheidsbeslissingen zijn immers geautomatiseerd en de strikte termijnen van de Awb bieden geen ruimte om te kijken naar alternatieven van geschillenbeslechting. Hoe gaat de regering bevorderen dat overheden meer in gesprek gaan met burgers en rechtspersonen om een procedure te voorkomen? Deze leden constateren dat de regering stelt dit

wel te verwachten, maar dat blijkt nergens uit. Kan uitgelegd worden waarop de verwachting is gebaseerd? Hoe denkt de regering over de oplossing van de VNG, om te komen tot een wettelijk erkende opschorting van de afdoeningstermijn bij de inzet van alternatieven? Klopt het dat besluiten door bestuursorganen op bezwaarschriften kwalitatief steeds meer te wensen overlaten?

De regering stelt dat de rechtsbijstandverzekeraars een grotere rol gaan spelen in de toekomst. De leden van de SP-fractie vragen of zij niet vreest dat verzekeraars sneller over zullen gaan tot afkoop door de verhoging van de griffierechten. Rechtzoekenden hebben dan alsnog de mogelijkheid om zelf hun recht te halen. Rechtsbijstandverzekeraars gaan bovendien ook minder snel over tot procederen dan andere rechtsbijstandverleners, omdat zij de zaak zullen stopzetten indien een zaak in hun ogen niet haalbaar is. Opvallend is in ieder geval nu al dat rechtsbijstandverzekeraars slechts een klein percentage van alle geschillen tot een gerechtelijke procedure laten leiden en een oplossing voor het juridisch geschil niet is gevonden. Dit terwijl vaak nog wel wat te halen valt voor de verzekerde of antwoord op een rechtsvraag het algemeen belang dient. Acht de regering dit wenselijk?

In hoeverre voorziet de regering een groter beslag op de Raad voor Rechtsbijstand (RvR), indien verzekeraars besluiten om de griffierechten te drukken door het opvragen van een inkomensverklaring?

Deze leden merken op dat de impactanalyse stelt dat de Hoge Raad rekening moeten houden met een daling van maximaal 15,5%. Verwacht wordt dat de belastingzaken sterk zullen afnemen. Belastingrecht is ingewikkeld, geautomatiseerd en komt terug in ieders leven en/of onderneming. Acht de regering het wenselijk dat men op dit rechtsgebied moeilijker wordt gemaakt om zijn of haar recht te halen of zelfs een belangrijke rechtsvraag voor te leggen om toekomstige geschillen te voorkomen?

De leden van de D66-fractie lezen in impactanalyse dat uitdrukkelijk wordt aangegeven dat de gevolgen van de bezuinigingen op de gefinancierde rechtsbijstand niet zijn meegenomen in de analyse. Deze leden vragen de regering nader in kaart te brengen wat het stapelingseffect is van de verhoging van de griffierechten en de bezuinigingen op de rechtsbijstand. Wordt de rechter hierdoor nog ontoegankelijker voor bepaalde groepen mensen? De regering wil met de verhoging van de griffierechten bagatelzaken zoveel mogelijk voorkomen. Worden deze zaken door de verhoging van de griffierechten ook daadwerkelijk uitgesloten of zijn de zaken die niet meer aan de rechter worden voorgelegd volstrekt willekeurig? Kan de regering hier nader op in gaan?

7. Gesubsidieerde rechtsbijstand

De leden van de VVD-fractie merken dat de NOvA en de RvR een aantal alternatieve voorstellen hebben gedaan. De regering meldt dat zij thans worden uitgewerkt en worden bezien op hun consequenties. Graag vernemen voornoemde leden hoe deze voorstellen zich verhouden tot onderhavig wetsvoorstel en of dit eventueel kan leiden tot aanpassing van onderhavig wetsvoorstel. Overigens zijn deze leden zeer geïnteresseerd in het leenstelsel zoals dat in Duitsland geldt. Zij verzoeken daarom ook de resultaten van dit onderzoek bij dit wetsvoorstel te betrekken.

8. Internationaal perspectief

De leden van de SP-fractie vragen of de regering duidelijk kan toelichten waarom zij het rechtvaardig acht dat de rechtzoekenden gemiddeld 41% van de kosten voor hun rekening moeten nemen door middel van griffierechten, terwijl zij door onduidelijkheid in de wetgeving of door

maatschappelijke veranderingen vaak tot procederen genoodzaakt zijn. Waarom is niet vastgehouden aan het Europees gemiddelde van 25,9%? Is dit omdat is vastgehouden aan de € 240 mln., waardoor de bezuiniging hoofdzakelijk is bedoeld om de financiën van de staat op orde te krijgen?

De leden van de D66-fractie merken op dat het trekken van harde conclusies, gegeven de in de memorie van toelichting genoemde internationale vergelijkingen, slechts op hoofdlijnen mogelijk is. Het schetst bovenal een relatief beeld. Dat laat echter onverlet dat internationale vergelijkingen op een aantal onderdelen interessant zijn, in het bijzonder ten aanzien van de landen waarin een kostendekkend systeem van griffierechten is ingevoerd. Voornoemde leden vragen de regering naar de gevolgen voor de gang naar de rechter in die landen waarin een dergelijk systeem wordt gehanteerd. Is hier sprake van een terugval van het aantal procedures? Zo ja, leidt dit tot een verdere verhoging van de griffierechten? Is hier sprake van een vicieuze spiraal waarbij het verminderde aantal procedures (als gevolg van hogere griffierechten) heeft geleid tot hogere griffierechten, teneinde het systeem kostendekkend te houden? Hoe gaan deze landen om met de negatieve effecten die door de vele maatschappelijke organisaties en beroepsgroepen in Nederland zijn aangedragen? Kan de regering hier nader op in gaan? Wordt er in Nederland in verhouding tot andere landen veel geprocedeerd? Zo ja, welk soort zaken springen er dan uit? In Engeland hanteert men sinds 1998 een kostendekkend systeem van griffierechten. Daar is besloten om de griffierechten voor administratiefrechtelijke zaken buiten het stelsel te houden. In hoeverre speelden die argumenten voor de regering een rol ten opzichte van haar eigen wetsvoorstel? Kan de regering voorbeelden noemen van landen waar wel kostendekkende griffierechten worden gehanteerd in administratiefrechtelijke zaken?

9. Gevolgen van het wetsvoorstel

Lasten voor justitiabelen

De leden van de D66-fractie merken op dat de Rvdr erop wijst dat door de wens om enerzijds de tarieven fors te verhogen en anderzijds de gevolgen daarvan voor bepaalde groepen rechtzoekenden binnen aanvaardbare grenzen te houden, het griffierechtenstelsel zoals voorgesteld in het wetsvoorstel niet alleen in zijn uitwerking onoverzichtelijk is, maar ook in de uitvoering voor alle betrokkenen zeer bewerkelijk. Naar schatting komt 60% van de bevolking voor compensatie in aanmerking. De administratieve lasten voor rechtzoekenden, de gerechten en de RvR zullen hierdoor fors toenemen. In vergelijking met de huidige situatie zullen veel meer burgers en bedrijven worden genoodzaakt om gegevens over hun financiële situatie te overleggen met alle administratieve lasten van dien. Vooral inkomensvaststelling voor bedrijven lijkt lastig. Dit, in combinatie met de mogelijkheid om tegen besluiten van de RvR in beroep te gaan, zal leiden tot extra zaken en daarmee extra werk voor de rechter. Deze leden vragen de regering of de RvR wel voldoende middelen en capaciteit, mede gezien de aangekondigde bezuinigen, heeft om deze administratieve lasten op te vangen.

Verder vragen de leden van de D66-fractie aandacht voor de octrooizaken. De vrees bestaat dat voorgestelde maatregel een rem zal zetten op de innovatie in het Nederlandse bedrijfsleven. Met name zal de maatregel een afschrikwekkende werking hebben op het innovatieve MKB dat geconfronteerd wordt met exorbitant hoge griffierechten indien het om de handhaving van een octrooi gaat tegen bijvoorbeeld een grote tegenspeler voor wie de belangen groot zijn. Een octrooi dat niet gehandhaafd kan worden heeft geen waarde. Het geeft het innovatieve MKB niet de mogelijkheid investeringen in innovatie terug te verdienen met als gevolg

een afname van innovatie door met name het MKB. Wat is de reactie van de regering hierop?

De leden van de D66-fractie willen nog wijzen op de brief van de Rvdr aan de Tweede Kamer. Hierin zijn een aantal praktijkvoorbeelden uitgewerkt. De uitkomsten van deze voorbeelden komen deze leden zeer onredelijk voor. Wat is de reactie van de regering op de afzonderlijke voorbeelden? Vindt de regering de gevolgen in alle genoemde voorbeelden acceptabel?

Financiële gevolgen

De leden van de VVD-fractie lezen dat de regering opmerkt dat de indeling in categorieën grof is en dat dit alleen bij het afrekenen per zaak en per gerechtshandeling te vermijden is. De regering kiest hier niet voor vanwege de administratieve lasten en de financiële ondoorzichtigheid van het financiële risico. Kan de regering aangeven hoe hoog die administratieve lasten zijn en nader specificeren wat wordt bedoeld met de ondoorzichtigheid van het financiële risico dat procespartijen lopen? Deze leden vragen hoe en door wie wordt bepaald wat de hoogte is na het te betalen griffierecht voor on-, minvermogenden en mensen met een middeninkomen. Welke informatie moet door wie aan wie hiertoe worden verstrekt? Wie controleert de juistheid van de informatie en welke lasten zijn hiermee gemoeid? Graag ontvangen deze leden een toelichting op dit punt.

De leden van de CDA-fractie verzoeken om een toelichting op de kosten die met de invoering van het wetsvoorstel zijn gemoeid. In de memorie van toelichting staat dat de Rvdr heeft berekend dat als gevolg van invoering van het wetsvoorstel sprake zal zijn van eenmalige implementatiekosten van € 3 mln. Deze zullen binnen de begroting van het ministerie van Veiligheid en Justitie worden gedekt. Over de exacte hoogte en dekking hiervan zal nader worden overlegd met de Rvdr. Kan de regering hierover meer duidelijkheid verschaffen? Worden de implementatiekosten afgewenteld op de rechtspraak of wordt er elders in de begroting van het ministerie van Veiligheid & Justitie naar dekking gezocht?

De leden van de SP-fractie vragen of de regering al meer duidelijkheid kan geven over welke tarieven worden gehanteerd voor welke akten en verklaringen op grond van de Wgbz. Welke handelingen zullen worden onderworpen aan het reguliere griffierecht?

Wat vindt de regering er voorts van dat in de cassatierechtspraak zaken niet meer voorgelegd zullen worden door het financiële belang, terwijl vaak wel een belangrijke rechtsvraag beantwoording behoeft omdat zij frequent voorkomt of anderszins van belang is? In hoeverre acht zij de verhoging van de griffiekosten in lijn met de aanbevelingen van de Commissie versterking cassatierechtspraak?

Voornoemde leden lezen in de memorie van toelichting dat het redelijk is dat voor een extra toetsing in hoger beroep of cassatie meer wordt betaald. Wordt hiermee dan ook gedoeld op de partij die in de vorige instantie door de rechter in het gelijk was gesteld? Waarom acht de regering het wetsvoorstel Wijziging van de Advocatenwet, de Wet op de rechterlijke organisatie en enige andere wetten ter versterking van de cassatierechtspraak (versterking cassatierechtspraak) (Kamerstuk 32 576) naar aanleiding van het voorgenoemd rapport onvoldoende om bagatelzaken te voorkomen?

10. Evaluatie Wgbz en verhoging van de griffierechten

De leden van de D66-fractie zouden nog de volgende onderzoekspunten willen toevoegen. Hoe vaak lukt het de in het gelijkgestelde partij niet om de proceskosten ook echt op de wederpartij te verhalen? In welke mate neemt eigenrichting toe door de verhoging van de griffierechten? Wat zijn

de gevolgen van het wetsvoorstel voor het vertrouwen van mensen in de rechtsstaat? Wat zijn de effecten van het wetsvoorstel op de economische groei en de aantrekkelijkheid van Nederland als vestigingsland voor buitenlandse bedrijven? Wat zijn de effecten voor consumenten? Wat zijn de standpunten en bevindingen van de regering op de voorgaande punten tot op heden?

Verder vragen deze leden om duidelijke nullijnen zodat er over drie jaar bij de evaluatie een goed beeld gegeven kan worden van de effecten van het wetsvoorstel. Kan de regering de Tweede Kamer informeren over de nullijnen die gehanteerd worden?

11. Innovatie in de geschilbeslechting

De leden van de VVD-fractie lezen dat de Rvdr opmerkt dat dit wetsvoorstel de innovatieagenda zal dwarsbomen gezien de ontregelende effecten daarvan op de organisatie en dat in ieder geval omvangrijke kostenbesparingen door innovatie – zeker op de korte termijn – niet mogen worden verwacht. Kan de regering hier een reactie op geven?

De leden van de D66-fractie vragen of de regering verwacht dat met de Innovatieagenda rechtsbestel op de korte termijn bezuinigingen zijn te realiseren en dat met deze innovaties de negatieve effecten van het wetsvoorstel worden tegengegaan. Wat zijn de effecten van de vergaande veranderingen in de organisatiestructuur zoals de herziening van de gerechtelijke kaart op de lopende innovatie projecten en voorgenumen innovaties? Deze leden vragen verder hoe de regering de kwaliteit van de alternatieven voor rechtspraak gaat waarborgen. Kan de regering hier nader op in gaan?

ARTIKELEN

Artikel I – Algemene wet bestuursrecht

Artikel I, onderdeel C (Artikel 8:41)

Het wordt de leden van de SGP-fractie niet helemaal duidelijk hoe artikel 8:41 komt te luiden. Blijven de zaken met lagere griffierechten die in het derde lid genoemd worden wel bestaan? Hoe verhouden deze bedragen zich precies tot de bedragen uit het nieuwe artikel 8:41a? Of worden die zaken opgenomen in lagere regelgeving op basis van de Awb?

Artikel I, onderdeel D (Artikel 8:41a, vierde lid)

De leden van de SGP-fractie hebben een vraag over de door de regering voorgestelde vermogensgrens. Is deze vermogensgrens voor een gezamenlijke huishouding het dubbele van het heffingsvrije vermogen voor alleenstaanden?

Artikel III – Wet griffierechten burgerlijke zaken III

Artikel III onderdeel A (Artikel 3)

De leden van de VVD-fractie lezen in de memorie van toelichting dat er in de definitie niet wordt verwezen naar Boek 4 van het Burgerlijk Wetboek, zodat in zaken betreffende het erfrecht niet het lagere griffierecht zal worden geheven zoals is voorgesteld voor personen- en familierecht-zaken. Kan de regering uitgebreid aangeven waarom er expliciet niet voor is gekozen om een lager griffierecht bij erfrechtzaken van toepassing te laten verklaren? Kan de regering eveneens aangeven hoe de voorgestelde griffierechten zich verhouden tot de erkenning van kinderen en het afstand doen van een erfenis? Gelden er voor deze categorieën lagere griffierechten?

Artikel IV – Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering

Artikel IV onderdelen A, C, en E

De leden van de D66-fractie merken op dat in het wetsvoorstel is voorgesteld om de aanzegging van de hoogte van het griffierecht in artikel 111, tweede lid, onder k, aanhef, Rv te vervangen door een verwijzing in de dagvaarding naar de vindplaats van de meest recente tabel waarin de griffierechten zijn opgenomen die verschuldigd zijn voor procederen bij de kantonrechter, de rechtbank, het gerechtshof en de Hoge Raad. Vaststelling van inkomen kan nog wel eens best lastig zijn, zeker voor rechtspersonen. Deze leden vragen wat de gevolgen zijn voor een eiser of een gedaagde indien zij het verkeerde bedrag betalen voor de procedure, omdat zij denken in een andere categorie te vallen. Is dit nog te herstellen?

Artikel IV, onderdeel D

De leden van de SGP-fractie vinden het een goede zaak dat er een hardheidsclausule is opgenomen. Wel vragen zij waarom de zinsnede «gelet op de proceshouding van de in het gelijk gestelde partij» is opgenomen. Is een dergelijk criterium niet dermate onbepaald dat er door de verschillende rechters een heel andere conclusie aan wordt verbonden? Is er ook overwogen om een algemene hardheidsclausule op te nemen?

Verder vragen deze leden of de voorgestelde regeling in artikel 237 Rv door de rechter alleen op verzoek of ook ambtshalve kan worden toegepast.

Artikel IX – Inwerkingtreding

De leden van de ChristenUnie-fractie lezen dat de beoogde invoering van dit wetsvoorstel wordt vervroegd van 1 januari 2013 naar 1 juli 2012. Deze leden verzoeken de regering nader toe te lichten hoe de toegankelijkheid van het rechtsbestel blijft gewaarborgd nu gekozen wordt voor een vervroegde inwerkingtreding, terwijl de innovatieagenda rechtsbestel stelt dat de geschiloplossing voor de burger pas in 2014 merkbaar beter dient te verlopen, na aanvaarding door de Eerste Kamer de implementatie van de herziening van de gerechtelijke kaart de komende tijd plaats zal vinden en er bespaard wordt op de gesubsidieerde rechtsbijstand.

De voorzitter van de commissie,
De Roon

De adjunct-griffier van de commissie,
Hessing-Puts